# נדרים

עין יעקב

geulaquiz.com

## פרק א

**א נדרים פרק א** - א אָמַר רַבִּי חַנִין, אָמַר (רבי) [רַב]: הַשּׁוֹמֵעַ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם מִפִּי חֲבֵרוֹ, צָרִיךְ לְנַדּוֹתוֹ, וְאִם לֹא נָדָהוּ, הוּא עַצְמוֹ יְהֵא בְּנִדּוּי, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁהַזְכָּרַת הַשֵּׁם מְצוּיָה, שָׁם עֲנִיּוּת מְצוּיָה, וַעֲנִיּוּת, כְּמִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ד׳:י״ט) ״כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים״ וְגוֹ׳. וְתַנְיָא: (רבן שמעון בן גמליאל אומר) כָּל מָקוֹם שֶׁנָּתְנוּ חֲכָמִים עֵינֵיהֶם (בו), אוֹ מִיתָה אוֹ עֹנִי. אָמַר רַבִּי אַבָּא: הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא, שָׁמְעָה לְהַהִיא אִתְּתָא דְּאַפְּקָה הַזְכָּרַת הַשֵּׁם (מפומה) לְבַטָּלָה, שַׁמְתָּהּ, וְשָׁרָא לָהּ לְאַלְתַּר בְּאַנְפָּהּ). שְׁמַע מִינָּהּ תְּלַת; שְׁמַע מִינָּהּ, הַשּׁוֹמֵעַ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם מִפִּי חֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְנַדּוֹתוֹ. שְׁמַע מִינָּהּ, נְדָהוּ בְּפָנָיו אֵין מַתִּיר לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו, וּשְׁמַע מִינָּהּ, אֵין בֵּין נִדּוּי לַהֲפָרָה וְלֹא כְּלוּם. אָמַר רַב גִּידֵל, אָמַר רַב: מִנַּיִן שֶׁנִּשְׁבָּעִין לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה? שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קי״ט:ק״ו) ״נִשְׁבַּעְתִּי וָאֲקַיֵּמָה״ וְגוֹ. וְהָלֹא מֻשְׁבָּע וְעוֹמֵד מֵהַר סִינַי הוּא? אֶלָּא [הָא] קָא מַשְׁמַע לָן: דְּשָׁרֵי לֵיהּ [לְאִינִישׁ] לְזַרוּזֵינַפְשֵׁיהּ. וְאָמַר רַב גִּידֵל, אָמַר רַב: הָאוֹמֵר [אַשְׁכִּים] אֶשְׁנֶה פֶּרֶק זֶה, אוֹ מַסֶּכְתָּא זוֹ, נֶדֶר גָּדוֹל נָדַר לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר רַב גִּידֵל, אָמַר רַב: הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: נַשְׁכִּים וְנִשְׁנֶה פֶּרֶק זֶה, עָלָיו לְהַשְׁכִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל ג׳:כ״ב) ״וַיֹּאמֶר אֵלַי (בן אדם) [קוּם צֵא אֶל הַבִּקְעָה וְגוֹ׳, וָאֵצֵא אֶל הַבִּקְעָה, וְהִנֵּה שָׁם כְּבוֹד ה׳ עֹמֵד״.

**ב** אָמַר רַב יוֹסֵף: נִדּוּהוּ בַּחֲלוֹם, צָרִיךְ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם לְהַתִּיר לוֹ. וְהוּא דְּתָנוּ הִלְכָתָא, אֲבָל מָתְנוּ וְלֹא תָּנוּ, לֹא. וְאִי לֵיכָּא דְּתָנוּ הִלְכָתָא, אֲפִלּוּ מָתְנוּ וְלֹא תָּנוּ. וְאִי לֵיכָּא, לֵיזִיל וְלֵיתֵיב אַפָּרְשַׁת דְּרָכִים וְיֵהֵיב שְׁלָמָא לְבֵי עֲשָׂרָה, עַד דְּמִקְלְעֵי לֵיהּ עֲשָׂרָה דְּגַמְרֵי הִלְכָתָא.

**ג** ב אָמַר רַב חֲנִינָא, (אמר רבי) [אָמַר רַבִּי מֵאִשָּׁא] (ומטו בה) מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה בַּר אִילָּעִאי: מַאי דִּכְתִיב: (מלאכי ג׳:כ׳) ״וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי״ וְגוֹ׳. אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם יְרֵאִין לְהַזְכִּיר אֶת שְׁמִי לְבַטָּלָה. (מלאכי ג׳:כ׳) ״שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ״. אָמַר אַבַּיֵי: שְׁמַע מִינָּהּ: הַדִּין חִירְגָא דְּיוֹמָא, מַסֵּי, וּפְלִינָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אֵין גֵּיהִנֹּם לֶעָתִיד לָבוֹא, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹצִיא חַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ, צַדִּיקִים מִתְרַפְּאִין בָּהּ, וּרְשָׁעִים נִדּוֹנִין בָּהּ. צַדִּיקִים מִתְרַפְּאִין בָּהּ, דִּכְתִיב: ״וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ״. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמִּתְעַדְּנִין בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וִיצָאתֶם וּפִשְׁתֶּם כְּעֶגְלֵי מַרְבֵּק״. רְשָׁעִים נִדּוֹנִין בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בֹּעֵר כַּתַּנּוּר, וְהָיוּ כָל זֵדִים וְכָל עֹשֵׂה רִשְׁעָה קַשׁ, וְלִהַט אֹתָם הַיּוֹם הַבָּא, אָמַר ה׳ צְבָאוֹת, אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב לָהֶם שֹׁרֶשׁ וְעָנָף״.

**ד** ג תַּנְיָא, אָמַר שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק: מִימַי לֹא אָכַלְתִּי אָשָׁם נָזִיר טָמֵא, אֶלָּא אֶחָד. פַּעַם אַחַת בָּא אָדָם אֶחָד נָזִיר מִן הַדָּרוֹם, רְאִיתִיו [שֶׁהוּא] יְפֵה־עֵינַיִם, וְטוֹב־רֹאִי, וּקְוָצוֹתָיו סְדוּרוֹת לוֹ תַּלְתַּלִּים. אָמַרְתִּי לוֹ: בְּנִי, מָה רָאִיתָ לְהַשְׁחִית שְׂעָרְךָ זֶה נָאֶה? אָמַר לִי: רוֹעֶה הָיִיתִי לְאַבָּא בְּעִירִי, וְהָלַכְתִּי לְמַלֹּאת מַיִם מִן הַמַּעְיָן, וְנִסְתַּכַּלְתִּי בְּבָבוּאָהשֶׁלִּי, וּפָחַז יִצְרִי עָלַי, וּבִקֵּשׁ לְטוֹרְדֵנִי מִן הָעוֹלָם. אָמַרְתִּי לוֹ: רָשָׁע, לָמָּה אַתָּה מִתְגָּאֶה בְּעוֹלָם שֶׁאֵינוֹ שֶׁלְּךָ, כְּמִי שֶׁהוּא עָתִיד לִהְיוֹת רִמָּה וְתוֹלֵעָה? הֶעֱבוֹדָה, שֶׁאֲגַלַּחֲךָ לַשָּׁמַיִם. מִיָּד עָמַדְתִּי וּנְשַׁקְתִּיו עַל רֹאשׁוֹ, אָמַרְתִּי לוֹ: בְּנִי, כְּמוֹתְךָ יִרְבּוּ נוֹזְרֵי נְזִירוּת בְּיִשְׂרָאֵל. עָלֶיךָ הַכָּתוּב אוֹמֵר: (במדבר ו׳:ב׳-ג׳) ״אִישׁ כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר, נָזִיר לְהַזִּיר לַה״׳. מַתְקִיף לָהּ רַבִּי מָנִי: מַאי שְׁנָא אָשָׁם נָזִיר טָמֵא דְּלָא אָכַל, מִשּׁוּם דְּאַתִּי עַל חֵטְא, כָּל אַשָּׁמוֹת נַמִּי לָא לֵיכוֹל, דְּעַל חֵטְא בָּאִין! אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹנָה: הַיְנוּ טַעְמָא, כְּשֶׁהֵן תּוֹהִין, נוֹזְרִים, וּכְשֶׁהֵן מִשְׁתַּאֲרִין וְרַבִּין עֲלֵיהֶם יְמֵי נְזִירוּת, מִתְחָרְטִין בָּהֶם, וְנִמְצְאוּ מְבִיאִים חֵלִּין לַעֲזָרָה.

**ה** תַּנְיָא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מִתְאַוִּין לְהָבִיא קָרְבַּן חַטָּאת, לְפִי שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵבִיא תַּקָּלָה עַל יְדֵיהֶם, מֶה הָיוּ עוֹשִׂין? עוֹמְדִין וּמִתְנַדְּבִין נְזִירוּת לַמָּקוֹם, כְּדֵי שֶׁיִּתְחַיְּבוּ קָרְבַּן חַטָּאת לַמָּקוֹם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא נָדְרוּ בְּנָזִיר, אֶלָּא הָרוֹצֶה לְהָבִיא עוֹלָה, מִתְנַדֵּב וּמֵבִיא! שְׁלָמִים, מִתְנַדֵּב וּמֵבִיא! תּוֹדָה וְאַרְבָּעָה מִינֵי לַחְמָהּ, מִתְנַדֵּב וּמֵבִיא! אֲבָל בִּנְזִירוּת לֹא הִתְנַדְּבוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּרְאוּ ׳חוֹטְאִים׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר ו׳:י״א) ״וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנָּפֶשׁ״.

**ו** תַּנְיָא: רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי אוֹמֵר: ״וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנָּפֶשׁ״, וְכִי בְּאֵיזֶה נֶפֶשׁ חָטָא זֶה? אֶלָּא שֶׁצִּעֵר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן, וַהֲלֹא דְּבָרִים קַלְוָחֹמֶר, וּמַה זֶּה שֶׁלֹּא צִעֵר עַצְמוֹ אֶלָּא מִן הַיַּיִן, נִקְרָא ׳חוֹטֵא׳, הַמְצַעֵר עַצְמוֹ מִכָּל דָּבָר, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! מִכָּאן, כָּל הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא ׳חוֹטֵא׳. וְהַדִּין קָרָא, בְּנָזִיר טָמֵא כְּתִיב, מִשּׁוּם דְּשָׁנָה בְּחֵטְא הוּא.

## פרק ב

**א נדרים פרק ב** - ד תַּנְיָא: לְעוֹלָם אַל תְּהִי רָגִיל בִּנְדָרִים, שֶׁסּוֹפְךָ לִמְעֹל בִּשְׁבוּעוֹת. וְאַל תְּהִי רָגִיל אֵצֶל עַם־הָאָרֶץ, שֶׁסּוֹפוֹ לְהַאֲכִילְךָ טְבָלִים. וְאַל תְּהִי רָגִיל אֵצֶל כֹּהֵן עַם־הָאָרֶץ, שֶׁסּוֹפוֹ לְהַאֲכִילְךָ תְּרוּמָה. (טמאה) אַל תַּרְבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה, שֶׁסּוֹפְךָ לָבוֹא לִידֵי נְאוּף. רַב אַחַי בְּרֵבִי יֹאשִׁיָּה אוֹמֵר: כָּל הַצּוֹפֶה

בַּנָּשִׁים, סוֹף בָּא לִידֵי עֲבֵרָה. כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בַּעֲקֵבָהּ שֶׁל אִשָּׁה, הַוָּיִן לֵיהּ בָּנִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. אָמַר רַב יוֹסֵף: וּבְאִשְׁתּוֹ נִדָּה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: ׳עֲקֵבָהּ׳ דִּקְתָנֵי, מְקוֹם הַתֶּרֶף, שֶׁהוּא מְכֻוָּן כְּנֶגֶד הָעָקֵב, וְתַנְיָא: (שמות כ׳:י״ז) ״וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם״, [זוֹ בוּשָׁה]. (שם) ״לְבִלְתִּי תֶּחֱטָאוּ״ מְלַמֵּד, שֶׁהַבּוּשָׁה מְבִיאָה לִידֵי יִרְאַת חֵטְא. מִכָּאן אָמְרוּ: סִימָן יָפֶה לָאָדָם שֶׁיְּהֵא בַּיְשָׁן, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: כָּל הַמִּתְבַּיֵּשׁ, לֹא בְּמְהֵרָה הוּא חוֹטֵא, וְכָל שֶׁאֵין לוֹ בּוּשָׁה פָּנִים, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ אֲבוֹתָיו עַל הַר־סִינָי. [אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן דַּהֲבָאי: אַרְבָּעָה דְּבָרִים סָחוּ לִי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת: חִגְרִין, מִפְּנֵי מָה הַוָּיִן? מִפְּנֵי שֶׁהוֹפְכִים אֶת שֻׁלְחָנָם. אִלְּמִים, מִפְּנֵי מָה הַוָּיִן? מִפְּנֵי שֶׁמְּנַשְּׁקִים עַל אוֹתוֹ מָקוֹם. חֵרְשִׁים, מִפְּנֵי מָה הַוָּיִן? מִפְּנֵי שֶׁמְּסַפְּרִים בְּשָׁעַת תַּשְׁמִישׁ. סוּמִין, מִפְּנֵי מָה הַוָּיִן? מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּכְּלִים בְּאוֹתוֹ מָקוֹם. וּרְמִינְהוּ: שָׁאֲלוּ אֶת אִימָא שָׁלוֹם: מִפְּנֵי מָה בָּנַיִךְ יְפֵיפִין בְּיוֹתֵר? אָמְרָה לָהֶן: אֵינוֹ מְסַפֵּר עִמִּי, לֹא בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה וְלֹא בְּסוֹף הַלַּיְלָה, אֶלָּא בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה. וּכְשֶׁהוּא מְסַפֵּר, מְגַלֶּה טֶפַח טֶפַח וּמְכַסֶּה טֶפַח, וְדוֹמֶה עָלַיו כְּמִי שֶׁכְּפָאוֹ שֵׁד. וְאָמַרְתִּי לוֹ: מַה טַּעַם? וְאָמַר לִי: כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶתֵּן אֶת עֵינַי בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת, וְנִמְצְאוּ בָּנָיו בָּאִין לִידֵי מַמְזֵרוּת. לָא קַשְׁיָא, הָא, בְּמִילֵי דְּתַשְׁמִישׁ, הָא, בְּמִילֵי אַחֲרָנָיְתָא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זוֹ דִּבְרֵי יוֹחָנָן בֶּן דַּהֲבָאי, אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין הֲלָכָה כְּיוֹחָנָן בֶּן דַּהֲבָאי, אֶלָּא, כָּל מַה שֶּׁאָדָם רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בְּאִשְׁתּוֹ, עוֹשֶׂה, מָשָׁל לְבָשָׂר הַבָּא מִבֵּית הַטַּבָּח, רָצָה לְאָכְלוֹ בְּמֶלַח, אָכְלוֹ, צָלִי, אָכְלוֹ, מְבֻשָּׁל, אָכְלוֹ, שָׁלוּק, אָכְלוֹ. וְכֵן דָּג הַבָּא מִבֵּית הַצַּיָּד. אָמַר אַמֵּימָר: מַאן לְאֲכֵי־הַשְׁתָּרֵת? רַבָּנָן, דְּאִי תֵּימָא: מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מַמָּשׁ, אַמַּאי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין הֲלָכָה כְּיוֹחָנָן בֶּן דַּהֲבָאי? הָא אִינְהוּ בְּקִיאֵי בְּצוּרַת הַוָּלָד טְפֵי. וְאַמַּאי קָרוּ לְהוּ: ׳מַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת׳? דְּמְצַיְּרִי כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. הַהִיא דְּאַתְאִי לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי, אָמְרָה לֵיהּ: רַבִּי, עָרַכְתִּי לוֹ שֻׁלְחָן וַהֲפָכוֹ. אָמַר: מַאי שְׁנָא מִן בִּינְיָתָא? (במדבר ט״ו:ל״ט) ״וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם״, מִכָּאן אָמַר רַבִּי: אַל יִשְׁתֶּה אָדָם בְּכוֹס זֶה וְיִתֵּן עֵינָיו בְּכוֹס אַחֵר. אָמַר רַבִינָא: לָא נִצְרְכָא, אֶלָּא דַּאֲפְלוּ שְׁתֵּי נָשָׁיו. (יחזקאל כ׳:ל״ז-ל״ח) ״וּבָרוֹתִי מִכֶּם הַמֹּרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי״. אָמַר רַבִּי לֵוִי: אֵלּוּ בְּנֵי תֵּשַׁע מִדּוֹת בְּנֵי אסנ״ת משגע״ח: בְּנֵי אִימָה, בְּנֵי אֲנוּסָה, בְּנֵי שְׁנוּאָה, בְּנֵי נִדּוּי, בְּנֵי תְּמוּרָה, בְּנֵי מְרִיבָה, בְּנֵי שִׁכְרוּת, בְּנֵי גְּרוּשַׁת הַלֵּב, בְּנֵי עַרְבוּבְיָא, בְּנֵי חֲצוּפָה. אִינִי, וְהָאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל אָדָם שֶׁאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעְתּוֹ, הַוָּיִן לוֹ בָּנִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לֹא הָיוּ כְּמוֹתָם. שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים א׳:י״ג) ״הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים״. וּכְתִיב: ״וָאֶקַּח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם״, וְלֹא כְּתִיב: ׳נְבוֹנִים׳, וּכְתִיב: (בראשית מ״ט:י״ד) ״יִשָּׂשכָר חֲמֹר גָּרֶם״. וּכְתִיב: (דה״א יב) ״מִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים״. הַהִיא, דִּמְרַצָּיָא אַרְצוּיֵי].

## פרק ג

**א נדרים פרק ג** - בַּר בַּרְתֵּיהּ דְּרַבִּי יַנַּאי סָבָא, אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יַנַּאי סָבָא, אָמַר לֵיהּ: אִלּוּ חֲנֵית יָדַעְתְּ דְּפַתְחִין פְּנָקָךְ וּמְמַשְׁמְשִׁין בְּעוּבְדָךְ, מִי נָדַרְתְּ? אָמַר לֵיהּ: לָא, וְשַׁרְיֵיהּ. אָמַר רַבִּי אַבָּא: מַאי קְרָאָה? (משלי כ׳:כ״ה) ״וְאַחַר נְדָרִים לְבַקֵּר״.

**ב** ה בּוֹטֶה כְּמַדְקְרוֹת חָרֶב, וּלְשׁוֹן חֲכָמִים מַרְפֵּא״. (שם יב) כָּל הַבּוֹטֶה, רָאוּי לְדָקְרוֹ בְּחֶרֶב, אֶלָּא שְׁלִשׁוֹן חֲכָמִים מַרְפֵּא. תַּנְיָא: רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: הַנּוֹדֵר, כְּאִלּוּ בָּנָה בָּמָה, וְהַמְקַיְּמוֹ, כְּאִלּוּ הִקְרִיב עָלֶיהָ קָרְבָּן.

**ג** אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַנּוֹדֵר, אַף עַל פִּי שֶׁמְּקַיְּמוֹ נִקְרָא ׳רָשָׁע׳. אָמַר רַבִּי (אבא) [אַבָּהוּ]: מַאי קְרָא? (דברים כ״ג:כ״ג) ״וְכִי תֶחְדַּל לִנְדֹּר לֹא יִהְיֶה בְךָ חֵטְא״. וְיָלִיף ׳חֶדֶלָה׳, ׳חֶדֶלָה׳, כְּתִיב הָכָא: ׳תֶּחְדַּל׳, וּכְתִיב הָתָם: (איוב ג׳:י״ז) ״שָׁם רְשָׁעִים חָדְלוּ רֹגֶז״.

**ד** ז אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי (יוחנן) [יוֹנָתָן]: כָּל אָדָם שֶׁכּוֹעֵס, כָּל מִינֵי (פורענות של) גֵּיהִנֹּם שׁוֹלְטִין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (קהלת י״א:י׳) ״וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרֶךָ״ (״כי הילדות והשחרות הבל״.) וְאֵין ׳רָעָה׳ אֶלָּא גֵּיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי ט״ז:ד׳) ״כֹּל פָּעַל ה׳ לַמַּעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה״. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁתַּחְתּוֹנְיוֹתשׁוֹלְטוֹת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים כ״ח:ס״ה) ״וְנָתַן ה׳ לְךָ שָׁם לֵב רַגָּז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נָפֶשׁ״. אֵיזֶה דָּבָר שֶׁמְּכַלֶּה אֶת הָעֵינַיִם וּמַדְאִיב אֶת הַנֶּפֶשׁ? הֱוֵי אוֹמֵר אִלּוּ תַּחְתּוֹנְיוֹת. עוּלָּא, בְּמַסְקֵיהּ לְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל, אִתְלַוִּין בַּהֲדֵיהּ תְּרִין בְּנֵי חוֹזָאֵי, קָם חַד, שַׁחְטֵיהּ לְחַבְרֵיהּ, אָמַר לֵיהּ לְעוּלָּא: לָאו יָאֵי עַבְדֵי? אָמַר לֵיהּ: אִין, וּפָרַעְלֵיהּ בֵּית הַשְׁחִיטָה. כִּי אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לֵיהּ: דִּילְמָא [חַסִּ־וְשָׁלוֹם] חֲזָקִית יְדֵי עוֹבְדֵי עֲבֵרָה? אָמַר לֵיהּ: (רבי יוחנן) נַפְשֵׁהּ הִצַּלְתָּ. קָא תָמַהּ רַבִּי יוֹחָנָן: ״וְנָתַן ה׳ לְךָ שָׁם לֵב רַגָּז״, בְּכָבֵל כְּתִיב? אָמַר לְהוּ עוּלָּא: הַהִיא שַׁעְתָּא, לֹא הֲוָה עָבֵר לָן יַרְדְּנָא.

**ה** ח אָמַר (רבא) [רַבָּה] בַּר רַב הוּנָא: כָּל אָדָם הַכּוֹעֵס, אֲפִלּוּ שְׁכִינָה אֵינָהּ חֲשׁוּבָה כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים י׳:ד׳) ״רָשָׁע כְּגֹבַהּ אַפּוֹ, בַּל יִדְרֹשׁ, אֵין אֱלֹהִים כָּל מְזִמּוֹתָיו״. רַב יִרְמְיָה מִדְּפְתִּי אָמַר: (אף) מְשַׁכֵּחַ תַּלְמוּדוֹ, וּמוֹסִיף טִפְּשׁוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: (קהלת ז׳:ט׳) ״כִּי כַעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ״, וּכְתִיב: (משלי י״ג:ט״ז) ״וּכְסִיל יִפְרֹשׂ אִוֶּלֶת״. רַב נַחְמָן [בַּר יִצְחָק] אָמַר: בְּיָדוּעַ שֶׁעָנוֹתָיו מְרֻבִּין מִזְּכֻיּוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי כ״ט:כ״ב) (״איש אף יגרה מדון״) ״וּבַעַל חֵמָה רַב פָּשַׁע״.

ו ט אָמַר רַבִּי (אחא) [אַדָּא] בַּר חֲנִינָא: אִלְמָלֵא לֹא חָטְאוּ יִשְׂרָאֵל, לֹא נִתַּן לָהֶם אֶלָּא חֲמִשָּׁה חומְשֵׁי תוֹרָה, וְסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ [בִּלְבַד], מִפְּנֵי שֶׁעֶרְכָּהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: (קהלת א׳:י״ח) ״כִּי בְּרֹב חָכְמָה רָב כָּעַס״. (״וְיוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב״.)

ז [רַבִּי אוֹמֵר: אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבֹר לוֹ הָאָדָם? כָּל שֶׁהִיא תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם.

ח רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי, הֲוָה לֵיהּ נִדְרָא לְמִישְׁרָא, אָתָא לְקַמַּיְהוּ דְּרַבָּנָן, אֲמְרִי לֵיהּ: נָדַרְתְּ אַדַּעְתָּא דְּהָכִי? אָמַר: אִין. אַדַּעְתָּא דְּהָכִי? אִין. כַּמָּה זִימְנִין, וַהֲווּ מְצַטַּעֲרֵי רַבָּנָן מִשִּׁימְשָׁא לְטוּלָאוּמְטוּלָא לְשִׁימְשָׁא. (לשנא אחרינא: אדעתא דהכי? אין. כמה זימנין, והוו מצטערי רבנן משימשא לטולא ומטולא לשימשא) אָמַר לֵיהּ בָּטְנִית בְּרֵיהּ דְּאַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית: מִי נָדַרְתְּ אַדַּעְתָּא דְּמִצְטַעֲרֵי רַבָּנָן מִטּוּלָא לְשִׁימְשָׁא וּמִשִּׁימְשָׁא לְטוּלָא? אָמַר: לָא, וְשַׁרְיוּהָ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רַבִּי יוֹסֵי הֲוָה לֵיהּ נִדְרָא לְמִישְׁרָא, אָתָא לְקַמַּיְהוּ דְּרַבָּנָן, אֲמְרוּ לֵיהּ: נָדַרְתְּ אַדַּעְתָּא דְּהָכִי? אָמַר לְהוּ: אִין. נָדַרְתְּ אַדַּעְתָּא דְּהָכִי? אָמַר לְהוּ: אִין, כַּמָּה זִימְנִין, כֵּינָן דְּחָזָא הַהוּא קַצָּראדְּמִצְטַעֲרֵי רַבָּנָן, מַחֵייהּ בְּאוּכְלָא דְּקַצָּרֵי, אָמַר: אַדַּעְתָּא דְּמָחֵי לִי קַצָּרָא לֹא נַדָּרִי, וְשַׁרְיָא לְנַפְשֵׁיהּ].

ט הַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה מַסִּיק בְּחַבְרֵיהּ זוּזֵי, אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אָמַר לֵיהּ לַלְוֶה: זִיל פְּרַע לִי. אָמַר לֵיהּ: פְּרַעְתִּיךְ, אָמַר לֵיהּ רָבָא: אִם כֵּן, זִיל אִישְׁתַּבַּע לֵיהּ דִּפְרַעְתֵּיהּ. אֲזַל וְאִיתֵי קָנְיָא, וְיָהֵב זוּזֵי בְּגַוֵּיהּ, וַהֲוָה מִיסְתַּמֵּיךְ וְאָזִיל וְאַתֵּי עֲלֵיהּ לְבֵית־דִּין. אָמַר לוֹ לַמַּלְוֶה: נְקוֹט הַאי קָנְיָא בְּיָדָךְ. נָסַב סֵפֶר תּוֹרָה וְאִישְׁתַּבַּע דְּפַרְעֵתֵיהּ כָּל מַה דַּהֲוָה לֵיהּ בְּיָדֵיהּ. הַהוּא מַלְוֶה רָגַז וְתַבְרֵיהּ לְהַהוּא קָנְיָא, וְאִישְׁתַּפּוּף הַנָּהוּ זוּזֵי בְּאַרְעָא, וְאִישְׁתַּכַּח דְּקוּשְׁטָא אִישְׁתַּבַּע. (קֻדַּם מַאֲמָר זֶה מוֹכִיחַ הַגְּמָרָא מִכַּמָּה רְאָיוֹת דְּלָא עָבִיד אִינַשׁ דְּמִשְׁתַּבַּע אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ, וְעַל זֶה מַקְשֶׁה: וְאַמַּאי לָא עָבִיד דְּמִשְׁתַּבַּע אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ? וְהָתַנְיָא: וְכֵן מָצִינוּ בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ כְּשֶׁהִשְׁבִּיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבוֹת מוֹאָב, אָמַר לָהֶם: הֱווּ יוֹדְעִים שֶׁלֹּא עַל דַּעְתְּכֶם אֲנִי מַשְׁבִּיעַ אֶתְכֶם, אֶלָּא עַל דַּעְתִּי וְעַל דַּעַת הַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים כ״ט:י״ג) ״וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם״ וְגוֹ׳. מַאי אָמַר לְהוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְיִשְׂרָאֵל? לָאו, הָכִי קָאָמַר לְהוּ: דִּלְמָא עָבִידְתּוּן מִילֵּי, וַאֲמְרִיתּוּן: עַל דַּעְתֵּנוּ, מִשּׁוּם הָכִי אָמַר לְהוּ: עַל דַּעְתִּי. לְאַפּוּקֵי מַאי? לְאו, לְאַפּוּקֵי דְּאַסִּיקוּ שְׁמָאלַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, ״אֱלוֹהַּ׳, מִכְּלַל, דְּעָבִיד אִינַשׁ דְּמִשְׁתַּבַּע אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ. לָא! עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אִיקְּרֵי ״אֱלוֹהַּ׳, דִּכְתִיב: (שמות י״ב:י״ב) ״וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים״ וְגוֹ׳. וְלַשָּׁבַע יָתְהוֹן דְּמִקַּיְמִיתּוּן מִצְוֹת? מַשְׁמַע מִצְוַת מֻלָּךְ. וְלַשָּׁבַע יָתְהוֹן דְּמִקַּיְמִיתּוּן כָּל מִצְוֹת? מַשְׁמַע, מִצְוַת צִיצִית, דְּאָמַר מַר: שְׁקוּלָה מִצְוַת צִיצִית כְּנֶגֶד כָּל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה. וְלַשָּׁבַע יָתְהוֹן דְּמִקַּיְמִיתּוּן תּוֹרָה? מַשְׁמַע, תּוֹרָה אַחַת. וְלַשָּׁבַע יָתְהוֹן דְּמִקַּיְמִיתּוּן תּוֹרוֹת? מַשְׁמַע, תּוֹרַת מִנְחָה, תּוֹרַת חַטָּאת, תּוֹרַת אָשָׁם. וְלַשָּׁבַע יָתְהוֹן דְּמִקַּיְמִיתּוּן תּוֹרָה וּמִצְוֹות? ״תּוֹרָה׳ מַשְׁמַע, תּוֹרַת הַמִּנְחָה, וּ׳מִצְוֹות׳ מַשְׁמַע, מִצְוַת מֻלָּךְ. וְלַשָּׁבַע יָתְהוֹן דְּמִקַּיְמִיתּוּן תּוֹרָה כֻּלָּהּ? מַשְׁמַע, עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, דְּתַנְיָא: חֲמוּרָה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁכָּל הַכּוֹפֵר בָּהּ כְּאִלּוּ מוֹדֶה בַּתּוֹרָה כֻּלָּהּ. וְלַשָּׁבַע יָתְהוֹן דְּמִקַּיְמִיתּוּן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְתוֹרָה כֻּלָּהּ? אִי נַמִּי תַּרֵי״ג מִצְוות? אֶלָּא מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, מִלְּתָא דְּלָא טְרִיחָא נָקֵט.

י הַהוּא חִוְרָאדַּהֲוָה בִּשְׁנֵי שְׁבוּר מַלְכָּא, רָמוּ עֲלֵיהּ תְּלֵיסַר אוּרְוָתָאדְּתִיבְנָא וּבָלַע יָתְהוֹן.

יא מִשְׁנָה. שְׁאֵינִי נֶהֱנֶה לְזֶרַע אַבְרָהָם, אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל וּמֻתָּר בְּגוֹיִם [עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים]. גְּמָרָא. וְהָאֵיכָּא יִשְׁמָעֵאל? (בראשית כ״א:י״ב) ״כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע״ כְּתִיב. וְהָאֵיכָּא עֵשָׂו? ׳בְּיִצְחָק׳, וְלֹא כָּל יִצְחָק.

יב י מִשְׁנָה. [קוֹנָם שֶׁאֲנִי נֶהֱנֶה לַעֲרֵלִים, מֻתָּר בְּעַרְלֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָסוּר בִּמּוּלֵי גוֹיִם [עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים] וְכוּ׳. שֶׁאֵין הָעֲרָלָה קְרוּיָה אֶלָּא לְשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ט׳:כ״ה) ״כִּי כָל הַגּוֹיִם עֲרֵלִים״ וְגוֹ׳. וְאוֹמֵר: (שמואל א י״ז:ל״ו) ״וְהָיָה הַפְּלִשְׁתִּי הֶעָרֵל הַזֶּה״. וְאוֹמֵר: (שמואל ב א׳:כ׳) ״פֶּן תְּשַׂמַּחְנָה בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים, פֶּן תַּעֲלֹזְנָה בְּנוֹת הָעֲרֵלִים״]. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מְאוֹסָה הִיא הָעֲרָלָה, שֶׁנִּתְגַּנּוּ בָהּ הָרְשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי כָל הַגּוֹיִם עֲרֵלִים, וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל עַרְלֵי־לֵב״. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: גְּדוֹלָה הִיא מִילָה, שֶׁשְּׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת נִכְרְתוּ עָלֶיהָ. רַבִּי יוֹסֵי (הגלילי) אוֹמֵר: גְּדוֹלָה הִיא מִילָה, שֶׁהִיא דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת הַחֲמוּרָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: גְּדוֹלָה הִיא מִילָה, שֶׁלֹּא נִתְּלָה לְמֹשֶׁה הַצַּדִּיק עָלֶיהָ אַפִּלּוּ מִלֹּא שָׁעָה. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: גְּדוֹלָה הִיא מִילָה, שֶׁהִיא דּוֹחָה אֶת הַנְּגָעִים. רַבִּי (מאיר) אוֹמֵר: גְּדוֹלָה הִיא מִילָה, שֶׁכָּל הַמִּצְוות שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם אָבִינוּ, לֹא נִקְרָא שָׁלֵם עַד שֶׁמָּל, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית י״ז:א׳) ״הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים״. דָּבָר אַחֵר: גְּדוֹלָה הִיא מִילָה, שֶׁאִלְמָלֶא הִיא, לֹא בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ל״ג:כ״ה) [״כֹּה אָמַר ה׳], אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה, חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי״. (רַבִּי אוֹמֵר: גְּדוֹלָה הִיא מִילָה, שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוות שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כ״ד:ח׳) ״הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת ה׳ עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה״).

יג יא תַּנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: גְּדוֹלָה מִילָה, שֶׁכָּל זְכִיּוֹת שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, לֹא עָמְדוּ לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְרַשְּׁלְמָן הַמִּילָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ד׳:כ״ד) ״וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלוֹן, וַיִּפְגְּשֵׁהוּ ה׳ וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ״. אָמַר רַבִּי: (יוסי) חַס־וְשָׁלוֹם שֶׁמֹּשֶׁה נִתְרַשֵּׁל מִן הַמִּילָה, אֶלָּא כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה: אָמוּל וְאֵצֵא, סַכָּנָה הִיא! דִּכְתִיב: (בראשית ל״ד:כ״ה) ״וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים״. אָמוּל וְאֶשְׁהֶה שְׁלֹשָׁה יָמִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לִי: (שמות ד׳:י״ט) ״לֵךְ שֻׁב מִצְרָיִם״. אֶלָּא מִפְּנֵי מַה נֶּעֱנַשׁ? מִפְּנֵי שֶׁנִּתְעַסֵּק בַּמָּלוֹן תְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלוֹן״. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ בִּקֵּשׁ שָׂטָן לַהֲרֹג, אֶלָּא לְאוֹתוֹ תִּינוֹק, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ד׳:כ״ה) ״כִּי חֲתַן דָּמִים אַתָּה לִי״, צֵא וּרְאֵה, מִי קָרוּי ׳חָתָן׳, מֹשֶׁה אוֹ אוֹתוֹ תִּינוֹק? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה הַתִּינוֹק. דָּרַשׁ

רַבִּי יְהוּדָה בַּר (זבינא) [בִּיזְנָא]: בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְרַשֵּׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ מִן הַמִּילָה, בָּאוּ אַף וְחֵמָה וּבָלְעוּהוּ, וְלֹא שִׁירוּ מִמֶּנּוּ אֶלָּא רַגְלָיו. מְיַד (שם) ״וַתִּקַּח צִפֹּרָה צֹר וַתִּכְרֹת אֶת עָרְלַת בְּנָהּ וַתַּגַּע לְרַגְלָיו וגו׳ וַיֶּרֶף מִמֶּנּוּ״. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בִּקֵּשׁ מֹשֶׁה לְהָרְגָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ל״ז:ח׳) ״הֶרֶף מֵאַף וַעֲזֹב חֵמָה״. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לְ׳חֵמָה׳ הָרַג, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו כ״ז:ד׳) ״חֵמָה אֵין לִי״. וְהָכְתִיב: (דברים ט׳:י״ט) ״כִּי יָגֹרְתִּי מִפְּנֵי הָאַף וְהַחֵמָה״? תְּרֵי ׳חֵמָה׳ הֲווּ. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: גּוּפָא דְּחֵמָה.

**יד** יב תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: גְּדוֹלָה מִילָה, שֶׁאֵין לָךְ (צדיק גמור בעולם) [מִי שֶׁנִּתְעַסֵּק בְּמִצְוֹות] כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ, וְלֹא נִקְרָא ׳תָּמִים׳ אֶלָּא עַל שֵׁם הַמִּילָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית י״ז:א׳-ב׳) ״הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים״. [וּכְתִיב]: ״וְאֶתְּנָה בְרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָּ״. דָּבָר אַחֵר: גְּדוֹלָה מִילָה, שֶׁשְּׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת [שֶׁבַּתּוֹרָה], שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ל״ד:כ״ז) ״כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל״. דָּבָר אַחֵר: גְּדוֹלָה מִילָה, שֶׁאִלְמָלֶא מִילָה לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה, חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי״. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גְּדוֹלָה תּוֹרָה, שֶׁאִלְמָלֶא תּוֹרָה לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה״ וגו׳. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ: (בראשית י״ז:א׳) ״הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים״, אָחֲזָה רְעָדָה אֶת עַצְמוֹתָיו. אָמַר: שֶׁמָּא דָּבָר מְגֻנֶּה יֵשׁ בִּי? כֵּיוָן שֶׁאָמַר לֵיהּ: (שם) ״וְאֶתְּנָה בְרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָּ״. מְיַד נִתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ. (שם) ״וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה״, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הִסְתַּכַּלְתִּי בַּמַּזָּל שֶׁלִּי, וְאֵין לִי בֵּן אַחֵר אֶלָּא יִשְׁמָעֵאל. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אַבְרָהָם, צֵא מֵאִצְטַגְנִינוּת שֶׁלְּךָ, אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל.

**טו** יג אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הַמַּתְמִים אֶת עַצְמוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְתַמֵּם עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל ב כ״ב:כ״ו ותהילים י״ח:כ״ו) ״עִם חָסִיד תִּתְחַסָּד״ וגו׳. רַבִּי אוֹשַׁעְיָא אוֹמֵר: כָּל הַמַּתְמִים אֶת עַצְמוֹ, שָׁעָה עוֹמֶדֶת לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית י״ז:ד׳) ״הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים״. וּכְתִיב: (שם) ״וְהָיִיתָ לְאַב הֲמוֹן גּוֹיִם״.

**טז** יד אָמַר (רבי לוי) [רַבִּי]: כָּל הַמְנַחֵשׁ, לוֹ נַחַשׁ! שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כ״ג:כ״ג) ״כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב״. וְהָא, בִּלְעָ״ד אֶלְ״ף כְּתִיב? אֶלָּא מְשׁוּם ׳מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה׳. תְּנִי אַהֲבָה בְּרִיהּ דְּרַבִּי זֵירָא: כָּל אָדָם שֶׁאֵינוֹ מְנַחֵשׁ, מַכְנִיסִין אוֹתוֹ לְמִחְיָצָה, שֶׁאֲפִלּוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אֵינָם יְכוֹלִין לִכָּנֵס לָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) [״כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וגו׳], כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל״.

**יז** טו אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִפְּנֵי מַה נֶּעֱנַשׁ אַבְרָהָם אָבִינוּ וְנִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּנָיו [לְמִצְרִים] מָאתַיִם וְעֶשֶׂר שָׁנִים? מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה אַנְגַּרְיָא בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית י״ד:י״ד) ״וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ, שְׁמֹנָה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת, וַיִּרְדֹּף עַד דָּן״. (רבי) [שְׁמוּאֵל (בר נחמני) אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁהִפְרִיז עַל מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם טו) ״בַּמֶּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה״. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁהִפְרִישׁ אֶת בְּנֵי אָדָם מִלְּבוֹא תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ, וְהָרְכֻשׁ קַח לָךְ״. (שם) ״וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו״, רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: שֶׁהֵרִיקָן בְּתוֹרָה. וְחַד אָמַר: שֶׁהֵרִיקָן בְּזֶהָב. ״שְׁמֹנָה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת״, אָמַר רַב אַמִּי בַּר אַבָּא, וְאֶלִיעֶזֶר כְּנֶגֶד כֻּלָּן, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: זֶה הוּא אֱלִיעֶזֶר, ׳אֱלִיעֶזֶר׳ בְּחוּשְׁבָּנָא, הָכִי הֲוֵי. וְאָמַר רַבִּי אַמִּי בַּר אַבָּא: בֶּן שָׁלֹשׁ שָׁנִים הִכִּיר אַבְרָהָם אֶת בּוֹרְאוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כו) ״עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי״, (שנותיו של אברהם חוץ משלשה) ׳עק״ב׳ בְּחוּשְׁבָּנָא מְאָה וְשִׁבְעִים וְתַרְתֵּין. וְאָמַר רַב אַמִּי בַּר אַבָּא: ׳הַשָּׂטָן׳ בְּחוּשְׁבָּנָא, תִּלַּת מְאָה וְשִׁיתִּין וְאַרְבַּע הֲוֹו. וְאָמַר רַבִּי אַמִּי בַּר אַבָּא: כְּתִיב: ׳אַבְרָם׳, וּכְתִיב: (דה״א א) ״הוּא אַבְרָהָם״, בְּתְחִלָּה הִמְלִיכוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם עַל מָאתַיִם וְאַרְבָּעִים וּשְׁלֹשָׁה אִיבָּרִים, וְלִבְסוֹף, עַל מָאתַיִם וְאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה [אֵיבָרִים], וְאֵלּוּ הֵן: שְׁתֵּי עֵינַיִם וּשְׁתֵּי אָזְנַיִם וְרֹאשׁ הַגִּוִּיָּה.

**יח** טז אָמַר רַב אַמִּי בַּר אַבָּא: מַאי דִּכְתִיב: (קהלת ט׳:י״ד) ״עִיר קְטַנָּה וַאֲנָשִׁים בָּהּ מְעָט,, וּבָא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסָבַב אֹתָהּ וּבָנָה עָלֶיהָ מְצוֹדִים גְּדֹלִים״. ׳עִיר קְטַנָּה׳ זֶה הַגּוּף. ׳וַאֲנָשִׁים בָּהּ מְעָט׳, אֵלּוּ הָאֵיבָרִים. ׳וּבָא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסָבַב אֹתָהּ׳, זֶה יֵצֶר־הָרָע. ׳וּבָנָה עָלֶיהָ מְצוֹדִים גְּדֹלִים׳, אֵלּוּ עֲוֹנוֹת. ׳וּמָצָא בָהּ אִישׁ מִסְכֵּן חָכָם׳, זֶה יֵצֶר־הַטּוֹב. ׳וּמִלַּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחָכְמָתוֹ׳, זוֹ תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. ׳וְאָדָם לֹא זָכַר אֶת הָאִישׁ הַמִּסְכֵּן הַהוּא׳, דִּבְשָׁעַת יֵצֶר־הָרָע לֵית דְּמִדְכַּר לֵיהּ לְיֵצֶר־הַטּוֹב. (שם ז) ״הַחָכְמָה תָּעֹז לֶחָכָם״, זוֹ תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. ״מֵעֲשָׂרָה שַׁלִּיטִים אֲשֶׁר הָיוּ בָּעִיר״, אֵלּוּ שְׁתֵּי יָדַיִם וּשְׁתֵּי רַגְלַיִם וּשְׁתֵּי עֵינַיִם וּשְׁתֵּי אָזְנַיִם וְרֹאשׁ הַגִּוִּיָּה וּפֶה.

**יט** יז אָמַר רַבִּי זְכַרְיָה מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא כְּהֻנָּה מִשָּׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית י״ד:י״ז-י״ח) ״וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם וגו׳, וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן״, כֵּיוָן שֶׁהִקְדִּים בִּרְכַּת אַבְרָהָם לִבְרִכַּת הַמָּקוֹם, הוֹצִיאָהּ מֵאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וַיְבָרְכֵהוּ, וַיֹּאמַר: בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן וגו׳, וּבָרוּךְ אֵל עֶלְיוֹן״ וגו׳. אָמַר לֵיהּ אַבְרָהָם: וְכִי מַקְדִּימִין בִּרְכַּת עֶבֶד לִבְרִכַּת רַבּוֹ? (לפיכך הוציאה מאברהם) [מְיַד נְתָנָהּ לְאַבְרָהָם], שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ק״י:א׳) ״לְדָוִד מִזְמוֹר, נְאֻם ה׳ לַאדֹנִי״ וגו׳. וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: ״נִשְׁבַּע ה׳ וְלֹא יִנָּחֵם, אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דִּבְרָתִי מַלְכִּי צֶדֶק״, עַל דִּבּוּרוֹ שֶׁל מַלְכִּי צֶדֶק, וְהַיְנוּ דִּכְתִיב: (בראשית י״ד:י״ח) ״וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן״, הוּא כֹּהֵן וְאֵין זַרְעוֹ כֹּהֵן.

# פרק ד

**א** אין בין המודר פרק רביעי

**ב** דף לה ע״ב: איבעיא להו הני כהני שלוחי דידן הוו או שלוחי דשמיא למאי נ״מ למודר הנאה אי אמרת שלוחי דידן הוו הא מהנו ליה ואסור ואי אמרת שלוחי דשמיא שרי מאי ת״ש דתנן מקריב עליו קיני זבין וכו׳:

**ג** דף לו ע״ב: פסקא [המודר הנאה מחברו] מלמדו מדרש הלכות ואגדות ולא ילמדנו מקרא. מקרא מאי טעמא לא ילמדנו משום דקמהני ליה מדרש נמי קא מהני ליה אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש מאי פסקא [דף לז ע״א] הא קא משמע לן דאפילו במקום שנוטלין שכר על המקרא שרי למשקל. על המדרש לא שרי למשקל. מ״ש מדרש דלא דכתיב (דברים ד׳:י״ד) ואותי צוה ה׳ בעת ההיא (לאמר לכם) [ללמד אתכם] וכתיב (שם) ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה׳ מה אני בחנם אף אתם נמי בחנם מקרא נמי בחנם רב אמר שכר שימור ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים:

**ד** יח: דף לז ע״ב: [אמר רב איקא בר אבין א״ר חננאל] אמר רב מאי דכתיב ויקראו בספר בתורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא. בספר תורת האלהים זה מקרא. מפורש זה תרגום. ושום שכל אלו הפסוקים. ויבינו במקרא אלו פיסוק טעמים ואמרי לה אלו המסורת. אמר ר׳ יצחק מקרא סופרים ועיטור סופרים וקריין ולא כתיבן וכתיבן ולא קריין הלכה למשה מסיני. מקרא סופרים ארץ ארץ שמים מצרים. עיטור סופרים (בראשית יח) אחר תעבורו (שם כד) אחר (תלכו) [תלך] (במדבר לא) אחר תאסף (תהלים מח) קדמו שרים אחר נוגנים (שם לו) צדקתך בהררי אל משפטיך תהום רבה. קריין ולא כתיבן. (ש״ב ח) פרת דבלכתו. (שם טז) איש דכאשר ישאל. (ירמיה לא) באים דונבנתה (שם ג) לה דפליטה. (רות ב) את דהגד הוגד. (רות ג) אלי דהגורן. (שם) אלי דהשעורים הלין קריין ולא כתיבן. כתיבן ולא קריין (מלכים ב ה׳:ח׳) נא דיסלח. [דף לח ע״א] (דברים ו) זאת דהמצוה). (ירמיה נא) ידרוך דהדורך. (יחזקאל מח) חמש דפאת נגב. (רות ג) אם דכי גואל הלין כתיבן ולא קריין. אמר רב אחא בר אדא במערבא פסקי ליהלהאי קרא לתלת פסוקי (שמות י״ט:ט׳) ויאמר ה׳ אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן:

**ה** יט שם: א״ר חמא בר חנינא לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות שנאמר (שמות ל״ד:א׳) פסל לך פסולתן יהא שלך אמר ר׳ יוסי בר חנינא בתחלה לא נתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר (שם) כתב לך פסל לך מה פסולתן שלך יהא אף כתיבתן שלך יהא ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל ועליו הכתוב אומר (משלי כ״ב:ט׳) טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל מתיב רב חסדא (דברים ד׳:י״ד) ואותי צוה ה׳ בעת ההיא ללמד אתכם חוקים ומשפטים אותי צוה ואני לכם (שם) ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה׳ אלהי. אותי צוה ואני לכם (שם לא) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. השירה לחודה (שם) למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל. אלא פלפולא בעלמא:

**ו** כ: א״ר יוחנן אין הקב״ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולם ממשה. גבור דכתיב (שמות ט) ויפרוש את האהל על המשכן יאמר (רב) [מר] משה רבינו פרשו וכתיב (שם כז) עשר אמות ארך הקרש וגו׳ ואימא דאריך וקטין אלא מן הדין קרא דכתיב (דברים ט׳:י״ז) ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם (לעיניכם) ותניא הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין (ששה) [שלשה]. עשיר דכתיב (שמות ל״ד:א׳) פסל לך פסולתן שלך יהא. חכם רב ושמואל דאמרי תרוייהו חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חוץ מאחד דכתיב (תהילים ח׳:ו׳) ותחסרתי מעט מאלהים (וכבוד והדר תעטרהו). עניו דכתיב (במדבר י״ב:ג׳) והאיש משה ענו מאד (מכל האדם אשר על פני האדמה):

**ז** כא: א״ר יוחנן כל הנביאים כולם עשירים היו מנ״ל ממשה ומשמואל מעמוס ומיונה ממשה דכתיב (במדבר טו) לא חמור אחד מהם נשאתי אי בלא אגרא לאפוקי מאן דשקיל בלא אגרא ודלמא משום דעני היה אלא מפסל לך פסוללתן שלך יהא. משמואל דכתיב (שמואל א י״ב:ג׳) הנני ענו בי נגד ה׳ ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי וגו׳ אי בחנם לאפיקי מאן דשקיל בלא אגרא. אלא דאפילו בשכר ודלמא משום דעני הוה אלא מהכא (שם ז) ותשיבתי הרמתה כי שם ביתי (ושם שפט את ישראל ויבן שם מזבח לה) ואמר רבא כל מקום שהלך ביתו עמו. אמר רבא גדול האמור בשמואל ממה שנאמר במשה דאילו במשה כתיב לא חמור אחד מהם נשאתי דאפילו בשכר ואילו גבי שמואל אפ׳ ברצון לא (שכר) [שכרו] דכתיב (שם יב) ויאמרו לא עשקתנו ולא רציתנו ולא לקחת מיד איש מאומה. עמוס דכתיב (עמוס י) ויען עמוס ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס שקמים. ומתרגם רב יוסף ארי מרי ניתי אנא ושקמין אית לי בשפילתא. יונה דכתיב (יונה א׳:ג׳) ויתן שכרה וירד בה לבא עמהם תרשישה מלפני הק׳ ואמר רבי יוחנן שנתן שכרה של ספינה כולה. וא״ר רומנוס שכרה של ספינה היה ארבעת אלפים דינרי זהב:

ח כב: וא״ר יוחנן בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר (שמות ל״א:י״ח) ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו בהר סיני שני לוחות העדות כתובים באצבע אלהים: [דף לט ע״ב] א״ר שמעון בן לקיש רמז לבקור חולים מן התורה מנין דכתיב (במדבר ט״ז:כ״ט) אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה׳ שלחני מאי משמע אמר רבא אם כמות כל האדם ימותון אלה שהם חולים ומוטלים על מטותם ובני אדם מבקרים אותם מה הבריות אומרים לא ה׳ (שלחו) [שלחני] לזה. דרש רבא מ״ד (שם) ואם בריאה יברא ה׳ אם בריאה גיהנם [מוטב] תהיה אם לאו יברא ה׳. איני והתניא שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם. ואלו הן. תורה. ותשובה. גן עדן. וגיהנם. וכסא הכבוד. ובית המקדש. ושמו של משיח. תורה דכתיב (משלי ח׳:כ״ב) ה׳ קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז. תשובה דכתיב (תהילים צ׳:ג׳) בטרם הרים יולדו וגו׳ תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם. גן עדן דכתיב (בראשית ב׳:ח׳) ויטע ה׳ אלהים גן בעדן מקדם. גיהנם דכתיב (ישעיהו ל׳:ל״ג) כי ערוך מאתמול תפתה. כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו. שמו של משיח דכתיב (תהילים ע״ב:י״ז) יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו. אלא ה״ק אי איברי לה פומא (הכא) מוטב ואי לא יברא ה׳ והא כתיב (קהלת א׳:ט׳) אין כל חדש תחת השמש ה״ק אי [הכא] לא מקרב פומא להכא ליקרב:

ט כג: דרש רבא ואמרי לה אמר ר׳ יצחק מ״ד (חבקוק ג׳:י״א) שמש ירח עמד זבולה. שמש ירח בזבול מאי בעו והא ברקיע קביעי מלמד שעלו שמש וירח מרקיע לזבול ואמרו לפניו רבש״ע אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירין ואם לאו אין אנו מאירין באותה שעה זרק בהן חצים וחניתות אמר להם בכל יום ויום משתחוים לכם ואתם מאירים בכבודי לא מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם ובכל יום ויום יורה בהם חצים וחניתות ומאירים שנאמר (שם) לאור חציך יהלכו לנגה ברק חניתך:

י כד: תניא בקור חולים אין לו שיעור מאי אין לו שיעור סבר רב יוסף למימר אין שיעור למתן שכרו אמרו. א״ל אביי וכל המצות מי יש שיעור למתן שכרן והא תנן הוי זהיר במצוה קלה כבמצוה חמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות אלא אמר אביי אפילו גדול אצל קטן. רבא אמר אפי׳ מאה פעמים ביום (תניא נמי הכי בקור חולים אין לו שיעור אפילו גדול אצל קטן ואפילו מאה פעמים ביום). א״ר אחא בר חנינא כל המבקר את החולה נוטל אחד מששים מצערו א״ל אביי לרבא א״כ ליעיילו שיתין ולוקמוהו א״ל כעישורייתא דרבי ובבני גילו דתניא רבי אומר בת הנזונת מנכסי אחים נוטלת עשור נכסים אמרו לרבי לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אחד אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להם כך אני אומר ראשונה נוטלת עשור נכסים שניה במה ששיירה שלישית במה ששיירה וחוזרות כולן וחולקות בשוה. ר׳ חלבו חלש נפק אכריז רב כהנא [דף מ ע״א] רב חלבו באיש (רב חלבו באיש) לא איכא דקא אתי אמר להו לא כך היה מעשה התלמיד אחד מתלמידי ר״ע שחלה ולא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס רבי עקיבא לבקרו ובשביל שכבד ורבץ לפניו (חיה) [היה] א״ל רבי החייתני יצא רבי עקיבא ודרש כל שאינו מבקר את החולה כאילו שופך דמים כי אתא רב דימי אמר כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה וכל שאינו מבקר את החולה גורם לו שימות מאי גרמא (אלא אימא) [אילימא] כל המבקר את החולה מבקש עליו רחמים שיחיה ושאינו מבקר את החולה מבקש עליו רחמים שימות שימות סלקא דעתך אלא כל שאינו מבקר את החולה אין מבקש עליו [רחמים] לא שיחיה ולא שימות. רבא יומא קדמאה דחלש אמר להו לא תגלו לאיניש דלא ליתרע מזל מכאן ואילך אמר להו פוקו אכריזו בשוקא רבא חלש דסני לי ליחדי וכתיב (משלי כ״ד:י״ז-י״ח) בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה׳ ורע בעיניו והשיב מעליו אפו ודרחים לי ליבעי עלי רחמים:

יא כה: (אמר רב יהודה אמר שמואל) [אמר רב] כל המבקר את החולה נצול מדינה של גיהנם שנאמר (תהילים מ״א:ב׳) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה׳ ואין דל אלא חולה שנאמר (ישעיהו ל״ח:י״ב) מדלה יבצעני אי נמי מהדין קרא (שמואל ב י״ג:ד׳) מדוע אתה ככה דל בן המלך ואין רעה אלא גיהנם שנא׳ (משלי ט״ז:ד׳) כל פעל ה׳ למענהו וגם רשע ליום רעה. ואם בקרו מה שכרו כדאמרינן נצול מדינה של גיהנם אלא מה שכרו בעוה״ז (תהילים מ״א:ב׳-ד׳) ה׳ ישמרהו ויחייהו יאושר בארץ ואל תתנהו בנפש אויביו. ה׳ ישמרהו מיצר הרע ויחייהו מן היסורים ויאושר בארץ שיהו הכל מכבדים אותו ואל תתנהו בנפש אויביו שיזדמנו לו ריעים כנעמן שרפאוהו מצרעתו ואל יזדמנו לו ריעים כרחבעם שחלקו מלכות. תניא ר״ש בן אלעזר אומר אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה סתור ואל תבנה מפני שסתירת זקנים בנין ובנין ילדים סתירה וראיה לדבר (מלכים א י״ב:כ״ג) רחבעם בן שלמה. אמר רב ששת בריה דרב אידי לא ליסעור אינש קצירא לא בתלת שעי קמייתא דיומא ולא בתלת שעי בתרייתא דיומא כי היכי דלא ליסח דעתיה מן רחמי בתלת שעי קמייתא רויחא דעתיה בתרייתא תקיף חולשיה. אמר ר׳ אבין אמר רב מנין בחליו. וא״ר אבין אמר רב מנין שהשכינה שרויה למעלה ממטתו של חולה שנאמר ה׳ יסעדנו על ערש דוי. תנ״ה הנכנס לבקר את החולה לא ישב על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל אלא מתעטף ויושב על גבי קרקע מפני שהשכינה שרויה למעלה ממטתו של חולה שנאמר ה׳ יסעדנו על ערש דוי:

יב כו: דף ט ע״ב (אמר רבין) [א״ר אמי אמר רב] מ״ד (יחזקאל י״ב:ג׳) ואתה בן אדם עשה לך כלי גולה זה נר וקערה [דף מא ע״א] ושטיח. (דברים כח) ובחסר כל (אמר רבין בר אבא) [א״ר אמרי אמר רב] בלא נר ובלא שלחן. רב חסדא אמר בלא אשה. רב ששת אמר בלא שמש. רב נחמן אמר בלא דעה.

תנא בלא מלח ובלא רבב. אמר אביי נקיטינן אין עני אלא בדעה במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה דלא דא ביה מה ביה דדא קני מה חסר דדא (חסר) [לא קני] מה קני:

**יג** כז: א״ר אלכסנדרי א״א חייא בר אבא אין החולה עומד מחליו עד שמוחלין לו כל עונותיו שנאמר (תהילים ק״ג:ג׳) הסולח לכל עונכי הרופא לכל תחלואיכי. רב המנונא אומר חוזר לימי עלומיו שנאמר (איוב ל״ג:כ״ה) רוטפש בשרו מנוער ישוב לימי עלומיו. (תהילים מ״א:ד׳) כל משכבו הפכת בחליו אמר רב יוסף לומר שמשכח תלמודו:

**יד** כח: רב יוסף חלש אייקר ליה תלמודיה אהדריה אביי קמיה היינו דבכל דוכתא אמרינן אמר רב יוסף לא שמיע לי הא מלתא וא״כ אביי את אמרת לן ומהא מתניתא אמרת לן. רבי הוה גמיר תלת עשרה אפי הלכה אגמריה לרבי חייא ז׳ מנהון לסוף חלש רבי אהדריה רבי חייא קמיה הנהו ז׳ אפי דאגמריה ושיתא אזרא להו הוה ההוא קצרא דהוה שמיע ליה לרבי כד הוה גריס להון אזל ר׳ חייא גמר יתכון קמי קצרא ואתא אהדרינהו קמי רבי כד הוה חזי ליה רבי להההוא קצרא א״ל רבי אתה עשית אותי ואת חייא איכא דאמרי הכי אל אתה עשית את חייא וחייא עשה אותי:

**טו** כט: ואמר רבי אלכסנדרי א״ר חייא בר אבא גדול נס שנעשה לחולה יותר מנס שנעשה לחנניה מישאל ועזריה דאילו חנניה מישאל ועזריה אש של הדיוט והכל יכולין לכבותה אבל [זו] של חולה אש של שמים הוא מי יוכל לכבותה. ואמר רבי אלכסנדרי אמר ר׳ חייא בר אבא ואמרי לה אמר ר׳ יהושע בן לוי כיון שהגיע קצו של אדם הכל מושלין בו שנאמר (בראשית ד׳:י״ד) והיה כל מוצאי יהרגני (רבא) [רב] אמר מהכא (תהילים קי״ט:צ״א) למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך. אמרו ליה לרבה בר שילא שכיב ההוא גברא גובהא רכיב גידרונא זוטרא מטא תיתורא איסתטט שדייה (במיא) וקא שכיב קרא אנפשיה למשפטיך עמדו היום וגו׳. שמואל חזייה להההוא עקרבא דיתיב על אקרוקתא ועברא נהרא טרקא גברא ומית קרי עליה למשפטיך עמדו היום וגו׳:

**טז** ל: אמר שמואל אין מבקרין אלא למי שחלצתו חמה לאפוקי מאי לאפוקי הא דתניא ר׳ יוסי בן פרטא אומר [משום רבי אליעזר] אין מבקרין לא חולי מעים ולא חולי העין ולא מחושי הראש. בשלמא חולי מעים משום כסופא אלא חולי העין ומחושי הראש מ״ט משום דרב יהודה דאמר רב יהודה דבורא קשי לעינא ומעלי לאישתא. אמר רבא האי אישתא אי לאו דפרונקא דמלאכא דמיתותא היא מעלי [דף מא ע״ב] כחזרא לדקלא חד לתלתין יומין כי תרייקא לגופא רב נחמן בר יצחק אמר לא היא ולא תרייקא אמר. (רבא) [רבה] בר יונתן [אמר רב יחיאל] ערסן יפה לחולה לרפואתו מאי ערסן א״ר (יוחנן) [יונתן] חושלא דשערי עתיקתא [דריש נפיא אמר אביי ובעין בשולא כבשרא דתורא] רב יוסף אמר סמידי דשערי עתיקתא דריש נפיא אמר אביי ובעין בשולא כבשרא דתורא. א״ר יוחנן בורדם אין מבקרין אותו ואין מזכירין שמו מ״ט א״ר אלעזר מפני שהוא כמעין הנובע וא״ר אלעזר למה נקרא שמו בורדם שהוא כמעין הנובע:

## פרק ה

**א נדרים פרק ה** - אין אגדות בפרק זה.

## פרק ו

**א נדרים פרק ו** - לא פְּסָקָא. [קוֹנָם תַּבְשִׁיל שֶׁאֵינִי טוֹעֵם, אָסוּר בְּמַעֲשֵׂה קְדֵרָה רַךְ, וּמֻתָּר בְּעָבֶה וְכוּ׳. וְהָא, מִתַּבְשִׁיל נָדַר? אָמַר אַבַּיֵי: הַאי תַּנָּא, כָּל מִידֵּי דְּמִתְאָכֵיל בֵּיהּ רִיפְתָּא, ׳תַּבְשִׁיל׳ קָרוּ לֵיהּ. וְהָתַנְיָא: הַנּוֹדֵר מִן הַתַּבְשִׁיל, אָסוּר בְּכָל מִינֵי תַּבְשִׁיל, וְאָסוּר בְּצָלִי וּבְשָׁלוּק וּבִמְבֻשָּׁל. וְאָסוּר בְּהֵיטֵרְיוֹתַרְכוֹת, שֶׁהַחוֹלִין אוֹכְלִין בָּהֶן פִּתָּן. אֵינִי? וְהָא רַבִּי יִרְמְיָה חָלַשׁ, עַל לְגַבֵּיהּ הַהוּא אַסְיָא לְאַסְיוּהָ, חָזָא קָרָא דְּמַחַת בְּבֵיתֵיהּ, שַׁבְקֵיהּ וְנָפַק. אָמַר: מַלְאַךְ־מוֹתָא אִית לֵיהּ לְדֵין בְּבֵיתֵיהּ, וַאֲנָא אֵיעוֹל לְאַסָּאָה יָתֵיהּ? לָא קַשְׁיָא, הָא בְּרִכְיֵי, הָא בְּאִשּׁוּנֵי. רָבָא בַּר עוּלָּא אָמַר: הָא בְּקָרָא גּוּפֵיהּ, וְהָא בְּגַוֵּיהּ דְּקָרָא, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: לוּלְיָבָא דְּקָרָא, בְּסִילְקָא, לוּלְיָבָא דְּכִיתְנָא, בְּכוּתְחָא, וְדָבָר זֶה אָסוּר לְאָמְרוֹ בִּפְנֵי עַם־הָאָרֶץ. רָבָא אָמַר: מַאן חוֹלִין? רַבָּנָן. רָבָא לְטַעֲמֵיהּ דְּאָמַר רָבָא: כְּמַאן מַצָּלִינָן עַל קְצִירֵי וְעַל מְרִיעֵי, [כְּמַאן? כְּרַבִּי יוֹסֵי]. מִדְּאָמַר: ׳קְצִירֵי וּמְרִיעֵי׳, שְׁמַע מִינָּהּ: ׳קְצִירֵי׳, קְצִירֵי מַמָּשׁ, ׳מְרִיעֵי׳, רַבָּנָן. וּמֻתָּר בְּעָבֶה, מַתְנִיתִין דְּלָא כְּבַבְלָאֵי, דְּאָמַר רַב זֵירָא: בַּבְלָאֵי טִפְּשָׁאֵי, דְּאַכְלֵי לַחְמָא בְּלַחְמָא. אָמַר רַב חִסְדָּא: דְּמַשְׁאִיל לְהוֹן לְהַלִּין נְקָדֵנֵי דְּהוּצָל: הַדִּין דַּיְסָא, הֵיכִין מַעֲלֵי לְמִיכְלָהּ? דְּחִטֵּי, בְּלַחְמָא דְּחִטֵּי. וּדְשַׂעֲרֵי, בְּלַחְמָא דְּשַׂעֲרֵי. אוֹ דִלְמָא, דְּחִטֵּי בְּדִשַּׂעֲרֵי. וּדְשַׂעֲרֵי בְּדִחְטֵּי? רָבָא אַכְלֵיהּ בַּחֲסִיסֵי. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַב הוּנָא דְּקָאָכִיל דַּיְסָא בְּאָצְבְּעָתֵיהּ, אָמַר לֵיהּ: אַמַּאי קָאָכִיל מַר בְּיָדֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַב: דַּיְסָא בְּאָצְבְּעָתָא, בָּסִים, כָּל־דְּכֵן בְּתַרְתֵּין, וְכָל־דְּכֵן בִּתְלָת. אָמַר לֵיהּ רַב לְחִיָּא בְּרֵיהּ, וְכֵן אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא לְרַבָּה בְּרֵיהּ: מְזַמְּנִים לָךְ לְמֵיכַל דַּיְסָא, עַד פַּרְסָה. לְמֵיכַל בִּישְׂרָא דְּתוֹרָא, עַד תְּלָתָא פַּרְסִין].

אָמַר לֵיהּ רַב לְחִיָּא בְּרֵיהּ, וְכֵן אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא לְרַבָּה בְּרֵיהּ: כָּל מִידַּעַם לָא תִּפְלוֹט קַמֵּיהּ רַבָּךְ, לְבַר מִן קָרָא וְדַיְסָא, שֶׁהֵן דּוֹמִין לִפְתִילָה שֶׁל אֲבָר, וַאֲפִלּוּ קַמֵּי שְׁבוּר מַלְכָּא, פְּלוֹט. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי, חַד אָכִיל בְּהוּצָא, וְחַד אָכִיל בְּהוּצָא. אָמַר לֵיהּ דְּאָכִיל בְּאֶצְבְּעָתֵיהּ לְדָאָכִיל בְּהוּצָא: עַד מָתַי אַתָּה מַאֲכִילֵנִי רֵקָּךְ? אָמַר לֵיהּ דְּאָכִיל בְּהוּצָא לְדָאָכִיל בְּאֶצְבְּעָתֵיהּ: עַד מָתַי אַתָּה מַאֲכִילֵנִי צֵאָתְךָ.

**ב** רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, אַיְתוּ לְקַמֵּיהּ בְּלוּסְפִּין, רַבִּי יְהוּדָה אָכַל, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן לֹא אָכַל. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה: מַאי טַעְמָא לָא אָכִיל מַר? אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֲלוּ, אֵין יוֹצְאִין מִבְּנֵי מֵעַיִם כָּל עִקָּר! אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה: כָּל־שֶׁכֵּן, שֶׁנִּסְמַךְ עֲלֵיהֶן לְמָחָר.

**ג** לב רַבִּי יְהוּדָה הֲוָה יָתִיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי טַרְפוֹן, אָמַר לֵיהּ רַבִּי טַרְפוֹן: הַיּוֹם פָּנֶיךָ צְהֻבִּין. אָמַר לֵיהּ: אֶמֶשׁ יָצָאוּ עֲבָדֶיךָ לַשָּׂדֶה, וְהֵבִיאוּ לָנוּ תְּרָדִין, וַאֲכַלְנוּם בְּלֹא מֶלַח, וְאִם אֲכַלְנוּם בְּמֶלַח, כָּל־שֶׁכֵּן שֶׁהָיוּ פָּנֵינוּ צְהֻבִּים. אָמְרָה לֵיהּ הַהִיא מַטְרוֹנִיתָא לְרַבִּי יְהוּדָה: מוֹרֶה וְרָוֵי? אָמַר לָהּ: הֵימְנוּתָא בְּיָדָהּ דְּהַהִיא אִתְּתָא, אִי טָעֵימְנָא אֶלָּא קִדּוּשָׁא וְאַבְדָּלְתָּא, וְאַרְבָּעָה כַּסֵּי דְּפִסְחָא, וְחוֹגְרָנִי צָדָעָאי מִן הַפֶּסַח וְעַד עֲצֶרֶת, אֶלָּא: (קהלת ח׳:א׳) ״חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו״. אָמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָא לְרַבִּי יְהוּדָה: פָּנֶיךָ דּוֹמִין אוֹ כְּמַלְוֵי רִבִּית, אוֹ כְּמִגַּדְּלֵי חֲזִירִים. אָמַר לֵיהּ: בִּיהוּדָאֵי, תַּרְוַיְהוּ אֲסִירִין! (לי) אֶלָּא עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בֵּית־הַכִּפֵּא אִית לִי מִבֵּיתִי וְעַד בֵּי מִדְרָשָׁא, וְכָל שָׁעָה וְשָׁעָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד אֲנִי נִכְנָס. רַבִּי יְהוּדָה, כַּד אָזֵיל לְבֵי מִדְרָשָׁא, שָׁקִיל גּוּלְפָא עַל כְּתֵפֵיהּ, אָמַר: ״גְּדוֹלָה מְלָאכָה שֶׁמְּכַבֶּדֶת אֶת בְּעָלֶיהָ״. רַבִּי שִׁמְעוֹן שָׁקִיל צַנָּא עַל כְּתֵפֵיהּ, אָמַר: ״גְּדוֹלָה מְלָאכָה שֶׁמְּכַבֶּדֶת אֶת בְּעָלֶיהָ״. דְּבִיתְהוּ דְּרַבִּי יְהוּדָה נַפְקָת, נְקִיטַת עַמְרָא, עָבְדַת גְּלִימָא דְּהוּטְבֵי, כַּד נַפְקָא לְשׁוּקָא, מְכַסְיָא (ליה) [בַּיהּ], וְכַד נָפִיק רַבִּי יְהוּדָה לְצִלּוּיֵי, הֲוָה מְכַסֵּי וּמַצְלֵי, וְכַד מְכַסֵּי (ליה) [בַּיהּ] הֲוָה מְבָרֵךְ: ״בָּרוּךְ שֶׁעָטַנִי מְעִיל״. זִימְנָא חָדָא גָּזַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל תַּעֲנִיתָא, רַבִּי יְהוּדָה לָא אָתָא לְבֵי תַּעֲנִיתָא. אָמְרוּ לֵיהּ: לָא אִית לֵיהּ כְּסוּיָא. שָׁדַר לֵיהּ גְּלִימָא, וְלָא קַבִּיל. דְּלִי צִיפְתָּא, אָמַר לֵיהּ לִשְׁלִיחָא: חֲזִי מַאי אִיכָּא, מִיהוּ לָא נִיחָא לִי דְּאִיתְהֲנִי בְּהַאי עָלְמָא.

**ד** לג רַבִּי עֲקִיבָא, אִיקְדֵּשַׁת לֵיהּ בְּרִתֵּיהּ דְּבַר כַּלְבָּא־שָׁבוּעַ, שָׁמַע בַּר כַּלְבָּא־שָׁבוּעַ, אַדְּרָהּ חֲנָאָה מִכָּל נִכְסֵיהּ. אַזְלָא וְאִיתְנִיסִיבַת לֵיהּ בְּסֵיתְוָא. הֲווּ גָּנוּ בֵּי־תִבְנָא, הֲוָה קָא מַנְקִיט לֵיהּ תִּבְנָא מִן מַזְיֵיהּ, אָמַר לָהּ: אִי הֲוָאי לִי, רָמִינָא לִיךְ יְרוּשָׁלַיִם דְּדַהֲבָא! אָתָא אֵלְיָהוּ, אִידְמֵי לְהוֹן כְּאִינְשָׁא, וְקָא קָרֵי אַבָּבָא, אָמַר לְהוּ: הָבוּ לִי פּוּרְתָּא דְּתִבְנָא, דְּאוֹלִידַת אִתְּתָאי, וְלֵית לִי מִידַּעַם לְאַגְנוּיֵיהּ. אָמַר לָהּ רַבִּי עֲקִיבָא לְאִינְתְּתֵיהּ: חֲזָאי הַאי גַּבְרָא, דַּאֲפִלּוּ תִּבְנָא לָא אִית לֵיהּ. אָמְרָה לֵיהּ: זִיל הֲוֵי בְּבֵי־רַב. אָזַל הֲוָה תַּרְתֵּי־סְרֵי שְׁנִין קַמֵּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. לְמִישְׁלַם תַּרְתֵּי־סְרֵי שְׁנִין, קָם וְאָתָא לְבֵיתֵיהּ, שָׁמַע מֵאֲחוֹרֵי בֵּיתֵיהּ דְּקָא אָמַר לָהּ רָשָׁע לְדִבְיתְהוּ: שַׁפִּיר עָבִיד לָךְ אָבוּךְ! חֲדָא: דְּלָא דָּמֵי לִיךְ. וְעוֹד: שַׁבְקָךְ אַרְמְלוּת חֵיוּת כּוּלְהוֹן שְׁנִין. אָמְרָה לֵיהּ: אִי מִינָּאי דִּילִי צַיִית, לִיהֱוֵי תַּרְתֵּי־סְרֵי שְׁנִין אַחֲרִינָא. אָמַר: הוֹאִיל וְיָהֲבַתְּ לִי רְשׁוּתָא, אֲהַדָּר לַאֲחוֹרַי. הָדַר, אָזַל, הֲוָה תַּרְתֵּי סְרֵי־שְׁנִין אַחֲרִינָתָא, אָתָא בְּעֶשְׂרִין וְאַרְבָּעָה אַלְפִין זוּגִין תַּלְמִידִין, נָפַק כּוּלֵּי עָלְמָא לְאַפֵּיהּ, וְאַף הִיא קָדְמַת לְמֵיפַּק לְאַפֵּיהּ, אָמַר לָהּ הַאי רְשִׁיעָא: וְאַתְּ, לְהֵיכָן אָזְלְתְּ? אָמְרָה לֵיהּ: (משלי כט) (״יוֹדֵעַ צַדִּיק דִּין דַּלִּים״) (שם יב) [״יוֹדֵעַ צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֶמְתּוֹ״]. אָתָת לְאִיתְחָזָא לֵיהּ, קָא מַדְחוּ לָהּ רַבָּנָן, אָמַר לָהֶם: הָנִיחוּ לָהּ, שֶׁלִּי וְשֶׁלָּכֶם, שְׁלָהּ הוּא. שָׁמַע אָבוּהָ, אָתָא וְאִיתְשִׁיל עַל נִדְרֵיהּ, וְאִישְׁתַּרִי מִן נִכְסֵיהּ.

**ה** לד מִן שִׁית מִילֵּי אִיעַתָּר רַבִּי עֲקִיבָא; מִן בַּר כַּלְבָּא־שָׁבוּעַ, וּמִן אֵילָא דִּסְפִינְתָּא, דְּכָל סְפִינְתָּא עֲבָדִין לָהּ (חד מן ענא) [מִין עִנָּא]. זִמְנָא חָדָא אַנְשִׁיוּהָ עַל כֵּיף יַמָּא, אָתָא הוּא, אַשְׁכְּחֵיהּ. וּמִן גַּוָּא, דְּזִמְנָא חָדָא יָהֵיב אַרְבָּעָה זוּזֵי לְסַפּוֹנָאֵי, אָמַר לְהוֹן: אַיְתוּ לִי מִידַּעַם, וְלָא אַשְׁכְּחוּ אֶלָּא גַּוָּא עַל כֵּיף יַמָּא, אַיְתוּהִי לֵיהּ, אָמְרוּ לֵיהּ: יַעֲבִיד מָרָנָא עֲלֵיהּ, אִישְׁתַּבַּח דַּהֲוָה מָלֵי דִּינְרֵי. דְּזִמְנָא חָדָא טָבְעָה סְפִינְתָּא, וּכוּלֵּי עִסְקָא הֲוָה מָחִית בְּהַהוּא גַּוָּא, וְאִשְׁתַּבַּח הַהוּא זִמְנָא [דְּמִן דְּסָרוֹקִיתָא], וּמִן מַטְרוֹנִיתָא, וּמִן אִשְׁתּוֹ שֶׁל טוּרְנוּסְרוּפוּס, וּמִן קְטִיעָא בַּר שָׁלוֹם.

**ו** לה רַב גַּמְדָּא יָהֵב אַרְבָּעָה זוּזֵי לְסַפּוֹנָאֵי לְאַתּוּיֵי בְּהוֹן מִידַּעַם, לָא אַשְׁכְּחוּ, אַיְתוּ לֵיהּ בְּהוֹן קוֹפָא, אִישְׁתַּמִּיט, עַיֵּיל לְחוֹרְתָא, חָפְרוּ בַּתְרֵיהּ, אַשְׁכְּחוּהָ דְּרָבִיעַאי מַרְגְּלִיתָא, אַיְתִיאוּ לֵיהּ כּוּלְהוֹן.

**ז** לו אָמְרָה לֵיהּ בַּת קֵיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה: (חכמה) [תּוֹרָה] מִפְּאָרָה בִּכְלִי מִכְעָר? אָמַר לָהּ: לֹא לָמַדְתְּ מִבֵּית אָבִיךְ בְּמַה מַחְתִּין יַיִן? אָמְרָה לֵיהּ: בְּמָאנֵי דְּפַחָרָא. אָמַר לָהּ: כּוּלֵּי עָלְמָא בְּמָאנֵי דְּפַחָרָא, וְאַתּוּן בְּמָאנֵי דְּפַחָרָא? אַתּוּן אֲחִיתוּ בְּמָאנֵי דְּכַסְפָּא וְדַהֲבָא! אָזְלַת וְרַמַת חַמְרָא בְּמָאנֵי דְּכַסְפָּא וְדַהֲבָא, וְסָרִי. אָמַר לָהּ: אַף אוֹרַיְתָא כֵּן. אָמְרָה לֵיהּ: וְהָאֵיכָא שַׁפִּירֵי וּגְמִירֵי? אָמַר לָהּ: אִי הֲווּ סַנְגֵן, הֲווּ גְּמִירֵי טָפֵי.

**ח** לז הַהִיא דְּאָתַת לְקַמֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה [מִנְּהַרְדְּעָא] לְדִינָא, וְאִתְחַיְּבַת [מִן] דִּינָא. אָמְרָה לֵיהּ: שְׁמוּאֵל רַבָּךְ הָכִי דָּנָן? אָמַר לָהּ: יָדַעְתְּ לֵיהּ? אָמְרָה לֵיהּ: אִין, גּוּצָא, וְרַבָּה כְּרֵיסֵיהּ, אוּכָם, וְרַבָּה שִׁינֵּיהּ, אָמַר לָהּ: לִבְזוּיֵיהּ קָא אָתֵית? תֶּהֱוֵי הַהִיא אִנְתְּתָא בְּשַׁמְתָּא, פָּקְעַת וּמִיתָא.

**ט** הַהוּא גַּבְרָא דְּיָהֵב עֵבָדָא לְחַבְרֵיהּ לְאַגְמוּרֵיהּ אַלְפָא מִינֵי לַפְּדֵי, אַגְמְרֵיהּ תְּמַנֵי מְאָה, אַזְמְנֵיהּ לְדִינָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי, אָמַר רַבִּי: אֲבוֹתֵינוּ אָמְרוּ: ״נָשִׁינוּ טוֹבָה״, אֲנוּ, אֲפִלּוּ בְּעֵינֵינוּ לֹא רָאִינוּ.

**י** לח רַבִּי עָבַד לֵיהּ הִלּוּלָאלַרְבִּי שִׁמְעוֹן בְּרֵיהּ, (ולא אזמניה לבר־קפרא) כָּתַב עַל בֵּית גְּנָנָא: עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אַלְפִּין רִבּוֹאִין דִּינְרִין נַפְקֵי עַל בֵּית גְּנָנָא דֵּין, וְלָא אַזְמְנֵיהּ לְבַר־קַפָּרָא. אָמַר (להון) [לֵיהּ:] אִם לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ כָּךְ, לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה? אַזְמְנֵיהּ. אָמַר: לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה כָּךְ, לָעוֹלָם הַבָּא, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה? יוֹמָא דְּמַחֲיֵךְ בֵּיהּ רַבִּי, אַתְיָא פּוּרְעָנוּתָא בְּעָלְמָא. אָמַר לֵיהּ לְבַר־ קַפָּרָא: לָא תִּבַּדְחָן, וְיָהִיבְנָא לָךְ אַרְבְּעִין גְּרִיוֵי חִישֵׁי. אָמַר לֵיהּ: לִיחְזֵי מַר, דִּבְכָל גְּרִיוָא דְּבָעִינָא, שָׁקִילְנָא. שָׁקַל דִּיקוּלָא רַבָּה, טַחְיֵיהּ בְּכַוָּרָא, וְסַחְפֵיהּ עַל רֵישֵׁיהּ וְאָזַל וְאָמַר לֵיהּ: לֵיכוֹל לִי מַר אַרְבְּעִין גְּרִיוֵי חִישֵׁי דְּרָשִׁינָן בָּךְ, אַחִיךְ רַבִּי. אָמַר לֵיהּ: לָאו אַזְהַרְתָּךְ דְּלָא תִּבַּדְחָן? אָמַר לֵיהּ: חִישֵׁי דְּרָשִׁינָן קָא נָסִיבְנָא. אָמַר לָהּ בַּר־קַפָּרָא לִבְרַתֵּיהּ דְּרַבִּי: לְמָחָר שַׁתִּינָא חַמְרָא בְּרִיקוּדָּא דַּאֲבוּךְ, וּבְקוּרְקָנֵי דְּאִמֵּךְ.

**יא** לט בֶּן אֶלְעָשָׂה, חַתְנֵיהּ דְּרַבִּי חֲנָה, וְעָשִׁיר גָּדוֹל הָיָה, (ומטא) [אַזְמְנֵיהּ] לְבֵי הִלּוּלָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי. אָמַר לֵיהּ בַּר־קַפָּרָא לְרַבִּי: מַאי: (ויקרא כ) ׳תּוֹעֵבָה׳? כָּל דְּאָמַר לֵיהּ רַבִּי דְּהָכִי הוּא ׳תּוֹעֵבָה׳, אַקֵּשֵׁיהּ בַּר־קַפָּרָא. אָמַר לֵיהּ: (רבי) פָּרִישׁ אַתְּ! אָמַר לֵיהּ: תֵּיתִי דְּבִיתְהוּ, תִּרְמִי לִי נַטְלָא! אַתְיָא רַמְיָא לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ לְרַבִּי: קוּם רְקוֹד לִי וְאוֹמַר לָךְ. הָכִי אָמַר רַחֲמָנָא: ׳תּוֹעֵבָה׳, תּוֹעֶה אַתָּה בָּהּ. לְכַפָּא אַחֲרִינָא, אָמַר לֵיהּ: מַאי (שם יח) ׳תֶּבֶל׳? אָמַר לֵיהּ כְּעִנְיָנָא קַדְמָאָה. אָמַר לֵיהּ: עָבִיד לִי דְּאֵימַר לָךְ. עָבִיד, אָמַר לֵיהּ: ׳תֶּבֶל הוּא׳ תַּבְלִין יֵשׁ בָּהּ? מִי שַׁנְיָא הֵדָא בִּיאָה מִכַּלְּהוֹן אבתבר בִּיאוֹת? וּמַאי (שם יט) ׳זִמָּה׳? אָמַר לֵיהּ: עָבִיד וְכוּ׳ אָמַר לֵיהּ: זוֹ מָה הִיא? לָא יָכִיל בֶּן אֶלְעָשָׂה לְמִסְבַּל, [קָם] וְנָפַק, הוּא וְאִנְתְּתֵיהּ מִתַּמָּן.

**יב** מַאי בֶּן אֶלְעָשָׂה? דְּתַנְיָא: לֹא לְחִנָּם פִּזֵּר בֶּן אֶלְעָשָׂה אֶת מָעוֹתָיו, אֶלָּא לְהַרְאוֹת בָּהֶן תִּסְפֹּרֶת שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, דִּכְתִיב: (יחזקאל מ״ד:כ׳) ״כָּסוֹם יִכְסְמוּ אֶת רָאשֵׁיהֶם״. תָּנָא: כְּעֵין לוּלְיָנִית. מַאי ׳לוּלְיָנִית׳? אָמַר רַב יְהוּדָה: תִּסְפֹּרְתָּא יְחִידָתָא. הֵיכִי דָּמֵי? אָמַר רָבָא: רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד עִקָּרוֹ שֶׁל זֶה, וְהַיְנוּ תִּסְפֹּרֶת שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל. [כְּתִיב (יונה ב׳:א׳) ״וַיְמַן ה׳ דָּג גָּדוֹל לִבְלֹעַ אֶת יוֹנָה״. וְהָכְתִיב: (שם) ״וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה וגו׳ מִמְּעֵי הַדָּגָה״? הָא לָא קַשְׁיָא, דִּלְמָא פַּלְטֵיהּ דָּג גָּדוֹל, וּבַלְעֵיהּ דָּג קָטָן וְכוּ׳].

## פרק ז

**א נדרים פרק ז** - מ מַאי דִּכְתִיב: (במדבר כ״א:י״ח-י״ט) ״וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה, וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל, וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת״, כֵּיוָן שֶׁעוֹשֶׂה אָדָם אֶת עַצְמוֹ כְּמִדְבָּר, שֶׁהוּא מֻפְקָר לַכֹּל, תּוֹרָה נִתְּנָה לוֹ בְּמַתָּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה״. וְכֵיוָן שֶׁנִּתְּנָה לוֹ בְּמַתָּנָה, נְחָלוֹ אֵל. וְכֵיוָן שֶׁנִּתְחַלּוֹ אֵל, עוֹלֶה לְגַדְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת״. וְאִם הִגְבִּיהַּ אֶת עַצְמוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁפִּילוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא״. וְלֹא עוֹד אֶלָּא (ששוקפין) [שֶׁשּׁוֹקְעִין] אוֹתוֹ בַּקַּרְקַע, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן״. וְאִם חוֹזֵר בּוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַגְבִּיהוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו מ׳:ד׳) ״כָּל גֶּיא יִנָּשֵׂא״.

**ב** מְנָא לֵיהּ דְּעִיבּוּרָא דְּמָתָא כְּמָתָא דְּמִי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דְּאָמַר קְרָא: (יהושע ה׳:י״ג) ״וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּיְרִיחוֹ״ וְגוֹ׳. מַאי ׳בִּירִיחוֹ׳? אֵילֵימָא בִּירִיחוֹ מַמָּשׁ, וְהָא כְּתִיב: (שם) ״וִירִיחוֹ סֹגֶרֶת וּמְסֻגֶּרֶת״? אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ, בְּעִיבּוּרָהּ. אֵימָא אֲפִלּוּ בְּתַחוּמָהּ? הָא כְּתִיב בְּתַחוּמָהּ: (במדבר ל״ה:ה׳) ״וּמִדַּתֶּם מִחוּץ לָעִיר״.

## פרק ח

**א נדרים פרק ח** - מא [פְּסָקָא. עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַקַּיִץ, עַד שֶׁיִּכָּפְלוּ הַמַּקְצוּעוֹת. תָּנָא: עַד שֶׁיִּכָּפְלוּ רֹב הַמַּקְצוּעוֹת. תָּנָא: הֶקֵּפְלוּרֹב הַמַּקְצוּעוֹת, מֻתָּרוֹת מִשּׁוּם גָּזֵל וּפְטוּרוֹת מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת. רַבִּי וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אִיקְּלְעוּ לְהַהוּא אַתְרָא בִּזְמַן שֶׁהֶקֵּפְלוּ רֹב הַמַּקְצוּעוֹת. רַבִּי הֲוָה קָא אָכִיל, רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה לָא אָכִיל. אָתָא מַרְהוֹן אָמַר לְהוּ: אַמַּאי לָא אָכְלֵי רַבָּנָן? הֶקֵּפְלוּ רֹב הַמַּקְצוּעוֹת הוּא! וְאַף עַל פִּי כֵן לָא אָכִיל רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה, קָסָבַר: מִשּׁוּם סַנְיוּת מִלְתָא הוּא דְּקָאָמַר הַדֵּין גַּבְרָא. רַבִּי חָמָא בַּר רַבִּי חֲנִינָא אִיקְּלַע לְהַהוּא אַתְרָא בִּזְמַן שֶׁהֶקֵּפְלוּ רֹב הַמַּקְצוּעוֹת, הֲוָה קָאָכִיל, יָהִיב לְשַׁמְעֵיהּ, לָא אָכִיל. אָמַר לֵיהּ: אֶכֹל! כָּךְ אָמַר לִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רַבִּי יוֹסֵי מִשּׁוּם אֲבִיו: הֶקֵּפְלוּ רֹב הַמַּקְצוּעוֹת, מֻתָּרוֹת מִשּׁוּם גָּזֵל וּפְטוּרוֹת מִן הַמַּעֲשָׂר]. רַבִּי טַרְפוֹן, אַשְׁכְּחֵיהּ דַּהֲוּה גַּבְרָא בִּזְמַן שֶׁהֶקֵּפְלוּ (רוֹב) הַמַּקְצוּעוֹת, דְּקָא אָכִיל, אַחְתֵּיהּ בְּשַׂקָּא וְשַׁקְלֵיהּ וְאַמְטֵיהּ לְמִשְׁדֵּייהּ בְּנַהֲרָא. אָמַר: ״אוֹי לוֹ לְטַרְפוֹן שֶׁזֶּה הֶרְגּוֹ״. שְׁמַע דַּהֲוּה גַּבְרָא, שַׁבְקֵיהּ וְעָרַק. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ מִשּׁוּם רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל: כָּל יָמָיו שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק הָיָה מִצְטַעֵר עַל דָּבָר זֶה. אָמַר: אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁתַּמַּשְׁתִּי בִּכְתָרָהּ שֶׁל תּוֹרָה, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְתָרָהּ שֶׁל תּוֹרָה, נֶעֱקָר מִן הָעוֹלָם, קַלְ־וָחֹמֶר! וּמַה בְּלַאשַׁצַּר שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי קֹדֶשׁ שֶׁנַּעֲשׂוּ [כְּלֵי] חֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל ז׳:כ״ב) ״וּבָאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ״ כֵּיוָן שֶׁפָּרְצוּם נַעֲשׂוּ חֹל, נֶעֱקַר מִן הָעוֹלָם, דִּכְתִיב: (דניאל ה׳:ל׳) ״בַּהּ בְּלֵילְיָא קְטִיל בֶּלְשַׁאצַּר״. הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְתָרָהּ שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא קַיָּם לְעוֹלָם וָעֶד, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! וְרַבִּי טַרְפוֹן, כֵּיוָן דְּכִי אָכִיל, הֶקֵּפְלוּ רֹב הַמַּקְצוּעוֹת

הָוָה, אַמַּאי צַעֲרֵיהּ הַהוּא גַּבְרָא? [מְשׁוּם דְּהַהוּא], הָווּ גַּנְבֵי לֵיהּ עִנְבֵי כּוּלָּהּ שַׁתָּא, וְכֵיוָן דְּאַשְׁכְּחֵיהּ לְרַבִּי טַרְפוֹן, סָבַר: הַיְינוּ דְּגַנְבָן. אִי הָכִי, אַמַּאי צַעַר נַפְשֵׁיהּ? מְשׁוּם דְּרַבִּי טַרְפוֹן עָשִׁיר גָּדוֹל הֲוָה, וַהֲוָה לֵיהּ לְפִיּוּסֵיהּ בְּדָמִים.

**ב** מב תַּנְיָא: (דברים ל׳:כ׳) ״לְאַהֲבָה אֶת ה׳ אֱלֹהֶיךָ, לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בוֹ״. שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם: אֶקְרָא, שֶׁיִּקְרְאוּנִי חָכָם, אֶשְׁנֶה, שֶׁיְּקָרְאוּנִי רַבִּי, אֶשָּׁנֶה, שֶׁאֶהְיֶה זָקֵן וְאֵשֵׁב בִּישִׁיבָה. אֶלָּא, לְמַד מֵאַהֲבָה, וְסוֹף הַכָּבוֹד לָבוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי ז׳:ג׳) ״קָשְׁרֵם עַל אֶצְבְּעֹתֶיךָ, כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ״. (וְאוֹמֵר: (שם ו) ״קָשְׁרֵם עַל לִבְּךָ תָּמִיד, עָנְדֵם עַל גַּרְגְּרֹתֶךָ״) וְאוֹמֵר: (שם ג) ״דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם״ וְגוֹ׳. וְאוֹמֵר: (שם) ״עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר״. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן צָדוֹק אוֹמֵר: עֲשֵׂה דְבָרִים (לפועלם) [לְשֵׁם פָּעָלָם], וְדַבֵּר בָּהֶם לִשְׁמָם, אַל תַּעֲשֵׂם עֲטָרָה לְהִתְגַּדֵּל בָּהֶם, וְאַל תַּעֲשֵׂם קַרְדֹּם לְהִיוֹת עוֹדֵר בּוֹ, וְקַל־וָחֹמֶר: וּמַה בְּלְאַשְׁצַר, שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ אֶלָּא בִּכְלֵי קֹדֶשׁ שֶׁנַּעֲשׂוּ [כְּלֵי] חֹל, נֶעֱקַר מִן הָעוֹלָם, הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכִתְרָהּ שֶׁל תּוֹרָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! אָמַר רָבָא: שָׁרֵי לֵיהּ לְאִינִישׁ לְאוֹדוּעֵי נַפְשֵׁיהּ בְּאַתְרָא דְּלָא יָדְעִין לֵיהּ, דִּכְתִיב: (מלכים א י״ח:י״ב) ״וְעַבְדְּךָ יָרֵא אֶת ה׳ מִנְּעָרָי״. אֶלָּא קַשְׁיָא דְּרַבִּי טַרְפוֹן? מְשׁוּם דְּעָשִׁיר גָּדוֹל הֲוָה, וַהֲוָה לֵיהּ לְפִיּוּסֵיהּ בְּדָמִים. רָבָא רָמֵי, כְּתִיב: ״וְעַבְדְּךָ יָרֵא אֶת ה׳ מִנְּעָרָי״, וּכְתִיב: (משלי כ״ז:ב׳) ״יְהַלֶּלְךָ זָר וְלֹא פִיךָ״. הָא, בְּאַתְרָא דְּיָדְעִין לֵיהּ, הָא, בְּאַתְרָא דְּלָא יָדְעִין לֵיהּ. וְאָמַר רָבָא: שָׁרֵי לֵיהּ לְצוּרְבָא מֵרַבָּנָן לְמֵימַר, צוּרְבָא מֵרַבָּנָן אֲנָא, שָׁרוּ לִי תִּגְרֵאי בְּרִישָׁא! דִּכְתִיב: (שמואל ב ח׳:י״ח) ״וּבְנֵי דָוִד כֹּהֲנִים הָיוּ״, וְכִי כֹּהֲנִים הֲווּ? אֶלָּא מַה כֹּהֵן נוֹטֵל חֵלֶק בָּרֹאשׁ, אַף תַּלְמִיד חָכָם נוֹטֵל חֵלֶק בָּרֹאשׁ. וְכֹהֵן, מְנָא לָן? דִּכְתִיב: (ויקרא כ״א:ח׳) ״וְקִדַּשְׁתּוֹ, כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב״ וְגוֹ׳. וְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: ״וְקִדַּשְׁתּוֹ״, לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה; לִפְתֹּחַ רִאשׁוֹן, וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן, וְלִטֹּל מָנָה יָפָה רִאשׁוֹן. וְאָמַר רָבָא: שָׁרֵי לֵיהּ לְצוּרְבָא מֵרַבָּנָן לְמֵימַר, לָא יָהִיבְנָא אַפַּרְגָא, דִּכְתִיב: (עזרא ד׳:י״ג) ״מִנְדָּה, בְלוֹ, וְהַלָךְ״ וְגוֹ׳. וְאָמַר רַב יְהוּדָה: ׳מִנְדָּה׳, זוֹ מְנַת הַמֶּלֶךְ. ׳בְּלוֹ׳, זֶה כֶּסֶף גּוּלְגַּלְתָּא. ׳וְהַלָךְ׳, זֶה אַרְנוֹנָא. וְאָמַר רָבָא: שָׁרֵי לֵיהּ לְצוּרְבָא מֵרַבָּנָן לְמֵימַר, עַבְדָּא דְּנוּרָא אֲנָא, לָא יָהִיבְנָא אַפַּרְגָא, מַאי טַעְמָא? לְבָרוּחֵי אַרְיָא מִינֵיהּ קָאָמַר. רַב אַשִׁי הֲוֵי לֵיהּ הַהוּא אִבָּא, זַבְּנֵיהּ לְבֵי נוּרָא, אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב אַשִׁי: הָא אִיכָּא: (ויקרא י״ט:י״ד) ״וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל״? אָמַר לֵיהּ: רֹב עֲצִים לְהַסָּקָה נִתְּנוּ.

## פרק ט

**א נדרים פרק ט** - מג אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: כָּל מָקוֹם (שאתה מוצא) [שֶׁנֶּאֱמַר]: ׳נִצִּים׳, ׳נִצָּבִים׳, אֵינָם אֶלָּא דָּתָן וַאֲבִירָם. אֶלָּא מַאי: (שמות ד׳:י״ט) ״כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים״ וְגוֹ׳. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: שֶׁיָּרְדוּ מִנִּכְסֵיהֶם. תַּנְיָא: אַרְבָּעָה חֲשׁוּבִים כְּמֵתִים; עָנִי, וּמְצֹרָע, וְסוּמָא, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים. עָנִי, דִּכְתִיב: ״כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים״. מְצֹרָע, דִּכְתִיב: (במדבר י״ב:י״ב) ״אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת״. סוּמָא, דִּכְתִיב: (איכה ג׳:ו׳) ״בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי כְּמֵתֵי עוֹלָם״. מִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, דִּכְתִיב: (בראשית ל׳:א׳) ״הָבָה לִי בָנִים, וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי״.

**ב** מד תַּנְיָא: הַמַּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ, אֵין מַתִּירִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו. מְנָא הָנֵי מִילֵי? אָמַר רַבִּי נַחְמָן: (וְאִי תֵּימָא רַבִּי יוֹחָנָן) דִּכְתִיב: (שמות ד׳:ד׳) ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן״ וְגוֹ׳. אָמַר לוֹ: בְּמִדְיָן נָדַרְתָּ, לֵךְ וְהַתֵּר נִדְרְךָ בְּמִדְיָן. דִּכְתִיב: (שם ב) ״וַיּוֹאֶל מֹשֶׁה לָשֶׁבֶת אֶת הָאִישׁ״. וְאֵין ׳אָלָה׳ אֶלָּא שְׁבוּעָה, דִּכְתִיב: (יחזקאל י״ז:י״ג) ״וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאָלָה״. וּכְתִיב: (דברי הימים ב ל״ו:י״ג) ״וְגַם בַּמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מָרַד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוֹ בֵּאלֹהִים״. מַאי מְרִידוּתֵיהּ? אַשְׁכְּחֵיהּ צִדְקִיָּהוּ לִנְבוּכַדְנֶאצַּר דְּקָא אָכִיל אַרְנַבְתָּא חַיָּה, אָמַר לֵיהּ נְבוּכַדְנֶאצַּר לְצִדְקִיָּהוּ: אִשְׁתַּבַּע לִי דְּלָא תְּגַלִּית עָלַי, דְּלָא תִּתְזֵיל לִי מִלְתָא. אִישְׁתַּבַּע לֵיהּ, לְסוֹף הֲוָה קָא מְצַטַּעַר צִדְקִיָּהוּ בְּגוּפֵּיהּ, אֵיתְּשִׁיל אַשְׁבּוּעָתֵיהּ וַעֲלֵי לֵיהּ, שָׁמַע נְבוּכַדְנֶאצַּר דְּקָא מְבַזֵּין לֵיהּ רַבְרְבָנוּהִי, שָׁלַח וְאַיְתִי סַנְהֶדְרִין וְצִדְקִיָּהוּ, אָמַר לְהוּ: חֲזִיתוּן מַאי עָבִיד צִדְקִיָּהוּ, לָאו הָכִי הֲוָה, דְּאִשְׁתַּבַּעְתְּ בִּשְׁמָא דִּשְׁמַיָּא דְּלָא מְגַלִּית? אָמַר לֵיהּ: אִיתְּשִׁילִית אַשְׁבּוּעָתָאי. אָמַר לְהוּן: מִתְּשְׁלִין עַל שְׁבוּעָתָא? אָמְרוּ לֵיהּ: אִין. אָמַר לְהוּ: בְּפָנָיו, אוֹ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו? אָמְרוּ לֵיהּ: בְּפָנָיו. אָמַר לְהוּן: [וְאַתּוּן מַאי עֲבַדִיתוּן?] מַאי טַעְמָא לָא אַמְרִיתוּן לְצִדְקִיָּהוּ? מְיַד: (איכה ב׳:י׳) ״יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ יִדְמוּ זִקְנֵי בַת־צִיּוֹן״. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: שֶׁשָּׁמְטוּ כָּרִים מִתַּחְתֵּיהֶם.

**ג** מַתְנִיתִין. וְעוֹד אָמַר רַבִּי [מֵאִיר]: פּוֹתְחִין לוֹ מִן הַכָּתוּב שֶׁבַּתּוֹרָה, וְאוֹמְרִים לוֹ: אִלּוּ הָיִיתָ יוֹדֵעַ שֶׁאַתָּה עוֹבֵר עַל: (ויקרא י״ט:י״ז) ״לֹא תִקֹּם״, וְעַל ״לֹא תִטֹּר״. וְעַל: (שם) ״לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ״. (שם) ״וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ״. (שם כה) ״וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ״. שֶׁהוּא עָנִי וְאֵין אַתָּה יָכוֹל לְפַרְנְסוֹ. אָמַר: אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא כֵּן, לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר, חֲרֵי זֶה מֻתָּר.

**ד** [מַתְנִיתִין. קוֹנָם שֶׁאֲנִי נוֹשֵׂא אֶת פְּלוֹנִית כְּעוּרָה, וַהֲרֵי הִיא נָאָה. שְׁחוֹרָה, וַהֲרֵי הִיא לְבָנָה. קְצָרָה, וַהֲרֵי הִיא אֲרֻכָּה, מֻתָּר בָּהּ! לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּעוּרָה וְנַעֲשֵׂית נָאָה, שְׁחוֹרָה וְנַעֲשֵׂית לְבָנָה, קְצָרָה וְנַעֲשֵׂית אֲרֻכָּה, אֶלָּא שֶׁהַנֵּדֶר טָעוּת. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁנָּדַר מִבֵּת אֲחוֹתוֹ הֲנָיָה, וְהִכְנִיסוּהָ לְבֵית רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְיִפּוּהָ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בְּנִי, מִזּוֹ נָדַרְתָּ? אָמַר לֵיהּ: לָאו, וְהִתִּירָהּ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בָּכָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְאָמַר: בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל נָאוֹת הֵן, אֶלָּא

שֶׁהָעֲנִיוּת מְנוֹלְתָן. וּכְשֶׁמֵּת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, הָיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל נוֹשְׂאוֹת קִינָה וְאוֹמְרוֹת: ״בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּכֶינָה״. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּשָׁאוּל: (שמואל ב א׳:כ״ד) ״בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל שָׁאוּל בְּכֶינָה״.

**ה** גמ׳ מַעֲשֶׂה לִסְתֹּר? חִסּוּרֵי מַחְסָרָא וְהָכִי קָתָנֵי: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אֲפִלּוּ כְּעוּרָה וְנַעֲשֵׂית נָאָה, שְׁחוֹרָה וְנַעֲשֵׂית לְבָנָה, קְצָרָה וְנַעֲשֵׂית אֲרֻכָּה. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁנָּדַר מִבַּת אֲחוֹתוֹ וְהִכְנִיסוּהָ לְבֵית רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְיִפּוּהָ וְכוּ׳. תָּנָא: שֵׁן תּוֹתֶבֶת הָיְתָה לָהּ, וְעָשָׂה לָהּ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֵׁן שֶׁל זָהָב מִשֶּׁלּוֹ. כִּי שָׁכִיב רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, פָּתַח עֲלֵיהּ הַהוּא סַפְדָנָא הָכִי: בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּכֶינָה, הַמַּלְבִּישָׁכֶן וְכוּ׳].

**ו** הַהוּא דְּאָמַר לָהּ לִדְבִיתְהוּ: קוֹנָם שֶׁאִי אַתְּ נֶהֱנֵית לִי עַד שֶׁתַּטְעִימִי תַּבְשִׁילְךָ לְרַבִּי יְהוּדָה וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה טָעִים, אָמַר: קַלְּתָחְמָר! וּמַה לַּעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, אָמְרָה תּוֹרָה: שְׁמִי שֶׁנִּכְתַּב בִּקְדֻשָּׁה, יִמָּחֶה עַל הַמַּיִם הַמְאָרְרִים בְּסָפֵק. וַאֲנִי, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה? רַבִּי שִׁמְעוֹן לָא טָעִים, אָמַר: יָמוּתוּ כָּל בְּנֵי אַלְמָנָה וְאַל יָזוּז שִׁמְעוֹן מִמְּקוֹמוֹ. וְעוֹד, כִּי הֵיכִי דְּלָא לִתְרְגְּלִי לְמִנְדַר.

**ז** הַהוּא דְּאָמַר לָהּ לִדְבִיתְהוּ: קוֹנָם שֶׁאִי אַתְּ נֶהֱנֵית לִי עַד שֶׁתַּרְאִי מוּם פָּסֵּף שֶׁבִּיךְ לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי. אָמַר לָהֶם: שֶׁמָּא רֹאשָׁהּ נָאֶה? אָמְרוּ לוֹ: סְגַלְגַּל. שֶׁמָּא שְׁעָרָהּ נָאֶה? דּוֹמֶה לַאֲנִיצֵי פִּשְׁתָּן. שֶׁמָּא עֵינֶיהָ נָאוֹת? טְרוּטוֹת הֵן. שֶׁמָּא אָזְנֶיהָ נָאוֹת? כְּפוּלוֹת הֵן. שֶׁמָּא חָטְמָהּ נָאֶה? בָּלוּם הוּא. שֶׁמָּא שִׁפְתוֹתֶיהָ נָאוֹת? עָבוֹת. שֶׁמָּא צַוָּארָהּ נָאֶה? (שקוע) [שָׁקוּט] הוּא. שֶׁמָּא כִּרְסָהּ נָאֶה? צָבָה הִיא. שֶׁמָּא רַגְלֶיהָ נָאוֹת? רְחָבוֹת כְּשֶׁל אַוָּז. שֶׁמָּא שְׁמָהּ נָאֶה? לְכְלוּכִית [שְׁמָהּ]. אָמַר לָהֶן: פָּסֵּף קוֹרִין אוֹתָהּ ״לְכְלוּכִית״, שֶׁהִיא מְלַכְלֶכֶת בְּמוּמִין, וְשַׁרְיָהּ.

**ח** מה הַהוּא בַּר־בָּבֶל דְּסָלִיק לְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל, נָסִיב אִתְּתָא, אָמַר לָהּ: בַּשִּׁילִי לִי תְּרִין (טלופחין)[טַלְפֵי]. בַּשִּׁילַת לֵיהּ תְּרִין [טַלְפֵי]. רָתַח עֲלָהּ. לְמָחָר אָמַר לָהּ: בַּשִּׁילִי לִי גְּרִיָּא, בַּשִּׁילַת גְּרִיָּא, אָמַר לָהּ: אַיְתִי לִי תְּרִין בּוּצִינִין, אַיְתִיאַת לֵיהּ תְּרִין שְׁרָגִין. אָמַר לָהּ: תְּבַר יָתְהוֹן עַל בָּבָא. הֲוָה יָתִיב בָּבָא בֶּן בּוּטָא עַל בָּבָא, וְקָא דָאִין דִּינָא. תַּבְרַת יָתְהוֹן עַל רֵישֵׁיהּ. אָמַר לָהּ: מָה הַדַּיִן דְּעַבְדִית? אָמְרָה לֵיהּ: כָּךְ צַוַּנִי בַּעְלִי. אָמַר לָהּ: אַתְּ עָשִׂית רְצוֹן בַּעְלֵךְ, הַמָּקוֹם יוֹצִיא מִמֵּךְ שְׁנֵי בָּנִים כְּבָבָא בֶּן בּוּטָא.

## פרק י

**א** **נדרים פרק י** - אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: חָזֵי מַר, הַאי מַרְבָּנָן דְּאָתָא מִמַּעֲרָבָא וְאָמַר: אִזְדַּקִּיקוּ לֵיהּ רַבָּנָן לִבְרֵיהּ דְּרַב הוּנָא בַּר אַבִּין, וְשָׁרוּ לֵיהּ נִדְרֵיהּ, וְאָמַר לֵיהּ: זִיל וּבָעֵי רַחֲמֵי עַל נַפְשָׁךְ דְּחַטָּאת, דְּתָנֵי רַב דִּימִי אֲחוּהָ דְּרַב סַפְרָא: כָּל הַנּוֹדֵר, אַף עַל פִּי שֶׁמְּקַיְּמוֹ, נִקְרָא: ׳חוֹטֵא׳. אָמַר רַב זְבִיד: מַאי קְרָא: (דברים כ״ג:כ״ג) ״וְכִי תֶחְדַּל לִנְדֹּר לֹא יִהְיֶה בְךָ חֵטְא״. הָא לָא חָדַלְתְּ, אִיכָּא חֵטְא.

## פרק יא

**א** **נדרים פרק יא** - מו אָמַר שְׁמוּאֵל: עִרְבּוּבְיתָא דְּרֵישָׁא, מַתְיָא לִידֵי עֲוֹירָא. עִרְבּוּבְיתָא דְּמָאנֵי, מַתְיָא לִידֵי שַׁעֲמִימוּתָא. עִרְבּוּבְיתָא דְּגוּפָא, מַתְיָא לִידֵי שִׁיחְנֵי וְכִיבֵי. שָׁלְחוּ מִתָּם: הִזָּהֲרוּ בְּעִרְבּוּבְיתָא, הִזָּהֲרוּ בַּחֲבוּרָה, הִזָּהֲרוּ בִּבְנֵי עֲנִיִּים, שֶׁמֵּהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כ״ד:ז׳) ״יֵזַל מַיִם מִדָּלְיָו״, (מדלים) שֶׁמֵּהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה, וּמִפְּנֵי מָה אֵין [מְצוּיִין] תַּלְמִידֵי חֲכָמִים (יוצאין) [לָצֵאת] מִבְּנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים? אָמַר רַב יוֹסֵף: שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: תּוֹרָה יְרוּשָׁה הִיא לָהֶם. רַב שֵׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי אָמַר: כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגַּדְּרוּ עַל הַצִּבּוּר. מַר זוּטְרָא אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁהֵן (מתגדרין) [מִתְגַּבְּרִין] עַל הַצִּבּוּר. רַב אַשִׁי אָמַר: מִשּׁוּם דְּקָרוּ לְאִינָשֵׁי, ׳חַמְרֵי׳. רַבִינָא אָמַר: שֶׁאֵין מְבָרְכִין בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב: (ירמיהו ט׳:י״א) ״מִי הָאִישׁ הֶחָכָם וְיָבֶן אֶת זֹאת״. דָּבָר זֶה נִשְׁאַל לַחֲכָמִים, וְלִנְבִיאִים, וּלְמַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת, וְלֹא פֵּרְשׁוּהוּ. עַד שֶׁפֵּרְשׁוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וַיֹּאמֶר ה׳: עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי״ וְגוֹ׳. הֵינוּ: ״לֹא שָׁמְעוּ בְקוֹלִי״, וְהֵינוּ: ״לֹא הָלְכוּ בָהּ״? אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה.

**ב** אִיסִי בַּר יְהוּדָה לָא אָתָא לְמִתִיבְתָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי תְּלָתָא יוֹמֵי, אַשְׁכְּחֵיהּ וַרְדִימוּס בְּרַבִּי יוֹסֵי, אָמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא לָא אַתִּי מַר לְבֵי מִדְרָשָׁא דְּאַבָּא הָא תְּלָתָא יוֹמִין? אָמַר לֵיהּ: כִּי טַעֲמֵיהּ דַּאֲבוּךְ לָא יָדַעְנָא, הֵיכָא אִיתְּאֵי? אָמַר לֵיהּ: לֵימָא מַר מַאי קָאָמַר לָךְ, דִּלְמָא יָדַעְנָא טַעֲמֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: הָא דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כְּבִיסָתָן קוֹדֶם לְחֵיֵי אֲחֵרִים, קָרֵב מְנָא לָן? אָמַר לֵיהּ: דִּכְתִיב: (במדבר ל״ה:ג׳) ״וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֵמָתָם״ וְגוֹ׳. מַאי ׳חַיָּתָם׳, אִילֵימָא חַיָּה, וַהֲלֹא חַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה הִיא? אֶלָּא מַאי ׳חַיָּתָם׳? חַיּוּתָם מַמָּשׁ, פְּשִׁיטָא? אֶלָּא לָאו כְּבִיסָה, (והאיכא) [דְּהָא אִיכָּא] צַעֲרָא דְּעִרְבּוּבְיתָא.

**ג** הַהוּא גַּבְרָא דְּאִיתְסַר הֲנָיָה דְּעָלְמָא עֲלֵיהּ, אִי נָסִיב אִיתְּתָא, כִּי לָא תַּנִּינָא הִלְכְתָא. רָהִיט בְּגַפָּא וְתוּבְלָיָא, וְלָא מָצֵי לְמֵיתְנָא. אָתָא רַב אַחָא בַּר רַב הוּנָא וְשַׁבְּשֵׁיהּ, וְאִינְסִיב אִיתְּתָא, וְשָׁרְקֵי טִינָא, וְאַתְיֵי לְקַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא. אָמַר רָבָא: מַאן חַכִּים לְמֶעֱבַד כִּי הָא מִלְּתָא? אִי לָאו דְּרַב אַחָא בַּר רַב הוּנָא, דְּגַבְרָא

רַבָּה הוּא.

ד הַהוּא נוֹאֵף דְּעַל לְגַבֵּי דְּהַאי אִינְתְּתָא. אָתָא גַּבְרָא, סָלִיק נוֹאֵף אֵיתִיב בְּכָלָאֵי בָּבָא, חֲוָה מַחְתָּן תַּחְלֵי תַּמָּן, וְטַעֲמִינוּן חִוְיָא. בָּעֵי מָרִיהּ דְּבֵיתָא לְמֵיכַל מִן הַהוּא תַּחְלֵי בְּלָא דַּעְתָּא דְּאִינְתְּתָא. אָמַר לֵיהּ הַהוּא נוֹאֵף: לָא תֵּיכוֹל מִנְּהוֹן, דְּטַעֲמִינוּן חִוְיָא. אָמַר רָבָא: אִינְתְּתֵיהּ שַׁרְיָא, אִם אִיתָא דְּעָבַר אִיסּוּרָא, נִיחָא לֵיהּ דְּלֵיכוֹל וְלֵימוּת, דִּכְתִיב: (יחזקאל כ״ג:ל״ז) (״אנשי דמים״) [״כִּי] נִאֲפוּ וְדָם בִּידֵיהֶן״. פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: אִיסּוּרָא עָבִיד, וְהַאי דְּאָמַר לֵיהּ, דְּנִיחָא לֵיהּ דְּלָא לֵימוּת בַּעַל, דְּתֶהֱוֵי אִינְתְּתָא עִילּוּיֵהּ: (משלי ט׳:י״ז) ״מַיִם גְּנוּבִים יִמְתָּקוּ וְלֶחֶם סְתָרִים יִנְעָם״. קָא מַשְׁמַע לָן.

ה הַדְרָן עֲלָךְ וְאֵלּוּ נְדָרִים וּסְלִיקָא לָהּ מַסֶּכֶת נְדָרִים